

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของจังหวัดปทุมธานี

4.1 ประวัติจังหวัดปทุมธานี

สมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

จังหวัดปทุมธานีสันนิษฐานว่า เป็นเมืองเก่าที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น มีตำนานเรื่องท้าวอู่ทองเสด็จหนีโรคห่าผ่านยังวัดมหิงสาราม ตำบลบางกระบือ อำเภอสามโคก หรือ บางตำนานกล่าวว่า หลุดพักที่หนองน้ำแห่งหนึ่งปัจจุบันชื่อ หนองปลาสิบ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดเทียนถาวร ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี ตอนกลางคืนได้จุดไฟสว่างไสวตลอดทั้งคืนนานเป็นแรมเดือน เมื่อโรคห่าได้สงบลง ก่อนจะเสด็จกลับได้โปรดเกล้าให้สร้าง "วัดเกษียณโสภา" ในบริเวณที่เคยเป็นที่ประทับซึ่งต่อมาวัดดังกล่าวได้แปลงชื่อเป็น "วัดเทียนถาวร" ซึ่งตำนานเรื่องนี้ได้เล่าต่อกันมาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังปรากฏในนิราศวัดเจ้าฟ้า ได้กล่าวอ้างถึงเรื่องพระเจ้าอู่ทองได้เสด็จหนีโรคห่าผ่านเมืองสามโคก ก่อนไปตั้งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งจากตำนานพอประมาณได้ว่า

ในพุทธศตวรรษที่ 18 บริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างเป็นอาณาจักรที่ตั้งของจังหวัดปทุมธานีเริ่มบ้านเรือนมาก ภายหลังที่พระเจ้าอู่ทองได้สถาปนารุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จังหวัดปทุมธานีคงเป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ ต้นค่านักกานาวาก่อนจะเดินทางผ่านเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา

สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991-2031)

ชุมชนในเขตจังหวัดปทุมธานีได้ขยายตัวเป็นชุมชนเมืองริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามุ่งตะวันออกตั้งแต่บริเวณวัดสองพี่น้อง ถึงวัดป่าจ้ว (แต่เดิมเป็นที่ตั้งวัดพญาเมืองและวัดนางพาสาด) มีสันคูเมืองโดยรอบรู้จักในนามว่า "เมืองสามโคก"

ครั้นในปี พ.ศ. 2112 แผ่นดินพระมหินทราธิราช กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า พระเจ้าหงสาวดีได้กวาดต้อนประชาชนไปประเทศพม่าคงเหลือไว้เพียงหมื่นเศษ เป็นเหตุให้เมืองสามโคกเป็นเมืองร้าง

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เมื่อปี พ.ศ. 2202 พม่ารบกับจีน ชาวมอญถูกเกณฑ์เข้าร่วมกองทัพพม่า แต่ได้พากันหลบหนี กองทัพพม่า โดยพาครอบครัวออกจากเมืองเมาะตะมะ เข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารที่กรุงศรีอยุธยา ประมาณหมื่นคน สมเด็จพระนารายณ์มหาราช จึงโปรดเกล้าพระราชทานให้ชาวมอญอพยพไปตั้งบ้านเรือนที่บ้านสามโคก (ใกล้กับวัดสิงห์ อำเภอสามโคกในปัจจุบัน) ปลายเขตแดนกรุงศรีอยุธยาต่อกับเมืองนนทบุรีดังปรากฏตามพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เมืองสามโคกจึงกลายเป็นชุมชนมอญอพยพเป็นจำนวนมากตั้งแต่นั้นมา

สมัยกรุงศรีอยุธยา

ในปี พ.ศ. 2317 พม่าได้เกณฑ์ทหารมอญเข้าตีไทยที่ตำบลสามสบ ท่าดินแดง มีพญามอญหัวหน้า 4 คน คือ พระยาแจ้ง เจ้าเมืองอัตรันเป็นหัวหน้าใหญ่ พระยาอู่ ตะละเล็ยงและตะละเก็บ ทหารมอญเหล่านี้ต่างมีความแค้นเคืองพม่าที่ได้กระทำทารุณกรรมต่อชาวมอญ ดังนั้น แทนที่จะรบกับไทยกลับยกทัพเข้าตีพม่าเสียที่เมาะตะมะจนพม่าต้องทิ้งเมืองหนีไปร้างกึ่ง เพราะเข้าใจว่ากองทัพไทยบุกเข้าโจมตีโดยไม้ทันรู้ตัว และบุกตีพม่าไปเมืองสะโตง หงสาวดี ครั้นพลถึงร้างกึ่ง อะแซห่อนักแม่ทัพพม่าได้ยกกำลังออกไปปราบปราม มอญสู้ไม่ได้จึงหนี เข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารทางเมืองตากและด่านเจดีย์สามองค์ พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงโปรดเกล้าฯ ให้เตรียมพลไปรับครอบครัวมอญ โดยให้ไปตั้งภูมิลำเนาที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และสามโคก ให้พระยารามัญวงศ์ มียศเสมอจตุสดมภ์ หรือเรียกว่า "จักรีมอญ" เป็นหัวหน้าดูแลครอบครัวมอญทั่วไป

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อปี 2358 พระเจ้าปดุงกษัตริย์พม่าได้ทรงเกณฑ์แรงงานชาวมอญให้สร้างพระธาตุที่เมืองเมงกุนให้เป็นเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างความลำบากยากเข็ญแก่ชาวมอญ จึงพากันอพยพหลบหนีเข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทยทางเมืองตาก อุทัยธานี และด่านเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี จำนวน 40,000 คน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเอาพระทัยใส่ดูแลทุกข์สุขครอบครัวมอญมิได้ขาดครั้งถึงเดือน 11 พ.ศ. 2358 พระองค์และกรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ ได้เสด็จประพาสเมืองสามโคกโดยทางชลมารค เพื่อทรงเยี่ยมเยียนชาวรามัญที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ทรงประทับ ณ พลับพลาริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงกับเมืองสามโคก หรือหน้าวัดปทุมทองในปัจจุบัน ทรงรับดอกบัวจากพสกนิกร ซึ่งนำทูลเกล้าฯ ถวายอยู่เป็นเนืองนิตย์จึงพระราชทานนาม "เมืองสามโคก" ให้เป็นสิริมงคลใหม่ว่า "ประทุมธานี" เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2358 สกฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2437 (ร.ศ. 113) ให้เมืองประทุมธานี นครเขื่อนขันธ์ เมืองสมุทรปราการ เป็นหัวเมืองแขวงมณฑลกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นหัวเมืองที่อยู่ไกลจากกรุงเทพฯ เพียงพันเส้นเศษ ประกอบกับมีโจรผู้ร้ายชุกชุม โดยให้สังกัดกระทรวงนครบาล เพื่อที่จะจัดผลาตตระเวนจับโจรผู้ร้ายโดยไม่ต้องขอตราเจ้ากระทรวงมหาดไทยอีกต่อไป

พ.ศ. 2441-2442 (ร.ศ. 117-118) โปรดให้ทำบัญชีสำมะโนประชากรของเมืองประทุมธานี มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 21,360 คน

พ.ศ. 2459 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้ใช้คำว่าจังหวัดแทนเมือง และเปลี่ยนการเขียนใหม่ จาก "ประทุมธานี" เป็น "ปทุมธานี" ขึ้นกับมณฑลกรุงเทพฯ มีเขตการปกครอง 3 อำเภอ คือ อำเภอบางกะดี อำเภอสามโคก และอำเภอเขียงราก ซึ่งทั้งสามอำเภอดังอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้ ๆ กัน มีอาณาเขตปกครองเป็นแนวลึกไปทางทิศตะวันออก ซึ่งไม่เหมาะแก่การปกครองเป็นอย่างยิ่ง ทางราชการจึงได้ประกาศแนวเขตการปกครองเสียใหม่ โดยย้ายจากอำเภอเขียงรากไปตั้งที่ตำบลระแหง ทางทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เรียกว่าอำเภอระแหง ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงชื่ออำเภอระแหงเป็นอำเภอลาดหลุมแก้ว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2475 ทางราชการไทยได้ยุบจังหวัดชัยบุรี ทำให้จังหวัดปทุมธานีมีเขตพื้นที่อีก 4 อำเภอเพิ่มเข้ามารวมเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอบางกะดี (ปัจจุบันเป็นอำเภอเมืองปทุมธานี) อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอชัยบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอบางหวาย (ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอคลองหลวง) และอำเภอหนองเสือ

ดังนั้น เมืองสามโคก จึงเป็นที่ตั้งของจังหวัดปทุมธานีมาก่อน แต่เนื่องจากสภาพของเมืองมีลักษณะเป็นแหล่งอพยพ เจ้าเมืองผู้ใดมีบ้านเรือนตั้งอยู่ที่ใด ที่ว่าการเมืองก็อยู่ที่นั่น จึงทำให้ที่ว่าการเมืองต้องย้ายที่ถึง 8 ครั้งด้วยกัน ซึ่งครั้งที่ 8 (พ.ศ. 2519) ย้ายจากตำบลบางปรอกไปตั้งที่ตำบลบ้านฉางนอกเขตเทศบาลเมืองปทุมธานี ตรงที่แยกถนนปทุมธานี-ลาดหลุมแก้ว ติดกับโรงพยาบาลปทุมธานี และด้านหน้าติดกับถนนแยกไปอำเภอสามโคก

4.2 ลักษณะทางกายภาพ

4.2.1 ที่ตั้งและเขตการปกครอง

จังหวัดปทุมธานีตั้งอยู่ในภาคกลาง ประมาณเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 2.30 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,520.856 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 950,535 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 27.8 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางปะอิน อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอหนองแค และอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอ ไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

เขตการปกครอง

จังหวัดปทุมธานีประกอบด้วยการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ดังนี้

(1) ราชการบริหารส่วนกลาง เป็นหน่วยราชการและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจซึ่งกระทรวง ทบวง และกรมต่างๆ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทั้งในเขตจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดอื่นๆ โดยมีสายการบังคับบัญชาขึ้นตรงกับกระทรวง ทบวง และกรมต่างๆ ในปัจจุบันมีหน่วยงาน ซึ่งเป็นการบริหารราชการส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 55 หน่วยงาน

(2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค เป็นหน่วยราชการซึ่งกระทรวง ทบวงและกรมต่างๆ ได้จัดส่งมาปฏิบัติหน้าที่ประจำจังหวัดโดยเป็นผู้แทนของกระทรวง ทบวง และกรมต่างๆ ซึ่งอยู่ในสายการบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดมีจำนวน 30 หน่วยงาน

นอกจากนี้ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคของจังหวัดปทุมธานี ได้แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ 60 ตำบล 529 หมู่บ้าน (ตารางที่ 4-1)

ตารางที่ 4-1 การแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาค จังหวัดปทุมธานี

ที่	อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนพื้นที่(ตร.กม.)	ระยะทางจากจังหวัด
1.	เมืองปทุมธานี	14	81	120.151	1 กม.
2.	สามโคก	11	58	94.967	6 กม.
3.	ลาดหลุมแก้ว	7	61	183.120	15 กม.
4.	ธัญบุรี	6	28	112.124	26 กม.
5.	ลำลูกกา	8	126	297.710	37 กม.
6.	คลองหลวง	7	106	299.152	22 กม.
7.	หนองเสือ	7	69	413.632	45 กม.
	รวม	60	529	1,520.856	

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดปทุมธานี
ธันวาคม 2535

(3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี มีหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น 3 รูป ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง เทศบาล จำนวน 1 แห่ง และสุขาภิบาล จำนวน 11 แห่ง (ตารางที่ 4-2)

ตารางที่ 4-2 รายชื่อเทศบาลและสุขาภิบาล จังหวัดปทุมธานี ปี 2535

ที่	รายชื่อเทศบาล และสุขาภิบาล	จำนวนพื้นที่ (ตร.กม.)	รายได้
1.	เทศบาลเมืองปทุมธานี	7.1	36,225,819
2.	สุขาภิบาลประชาธิปไตย	27.461	19,667,737
3.	สุขาภิบาลชัยบุรี	30.786	6,387,393
4.	สุขาภิบาลสนั่นรักษ์	38.484	1,996,956
5.	สุขาภิบาลคูคต	12.475	11,998,146
6.	สุขาภิบาลลำไทร	3.64	2,633,093
7.	สุขาภิบาลลำลูกกา	11.453	2,304,301
8.	สุขาภิบาลคลองหลวง	105.935	1,856,479
9.	สุขาภิบาลบางเตย	7.29	48,654,784
10.	สุขาภิบาลหนองเสือ	13.780	1,856,479
11.	สุขาภิบาลระแหง	18.220	1,976,029
12.	สุขาภิบาลบางหลวง	3.9	2,172,834
	รวม	280.524	137,030,864

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดปทุมธานี

ธันวาคม 2535

100°30' อ

100°45'

14°15' น

14°15'

14°00'

14°00'

100°30'

100°45'

การศึกษาแนวทางการพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

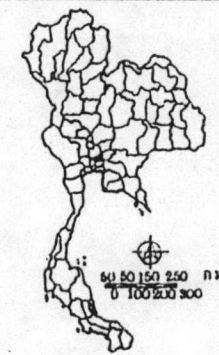
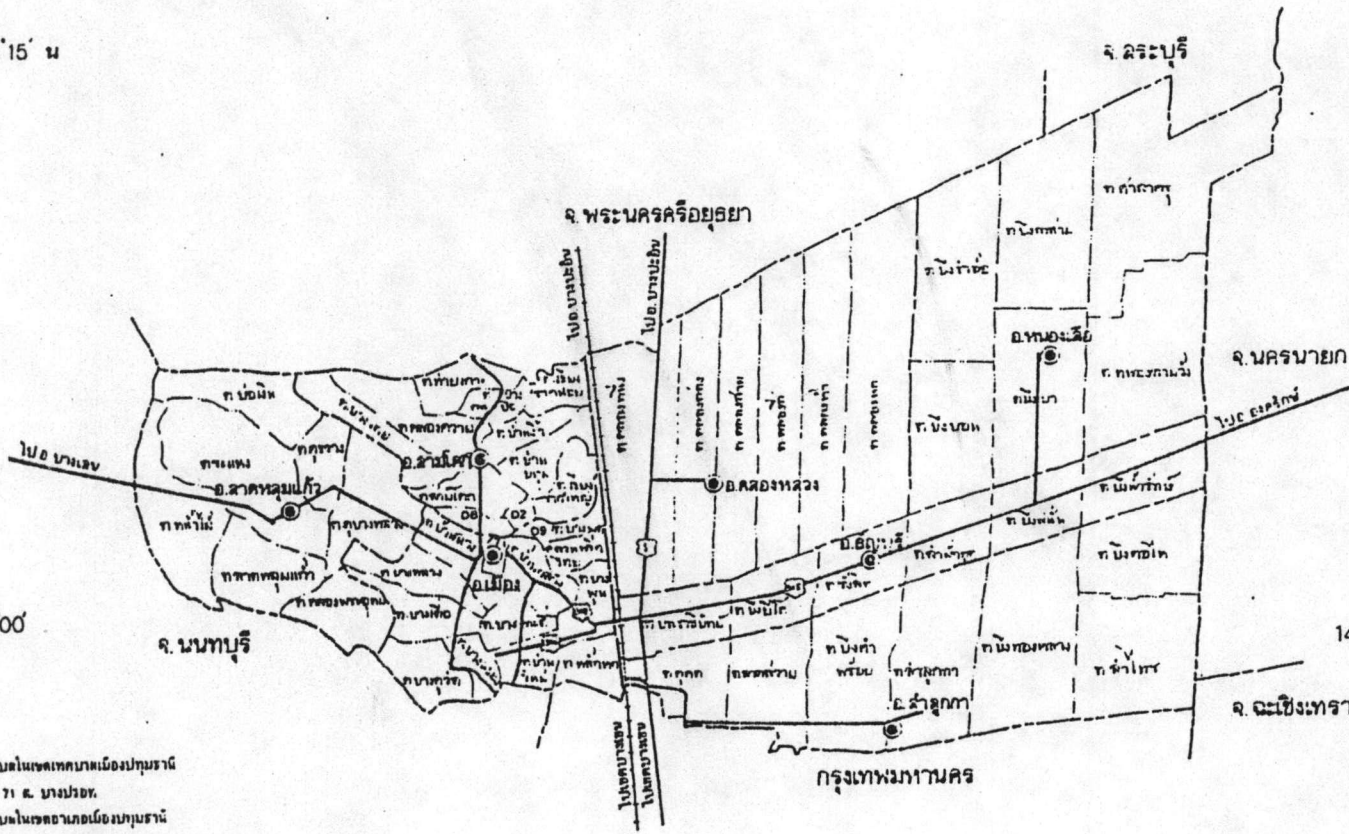
แสดง : เขตการปกครอง

สัญลักษณ์

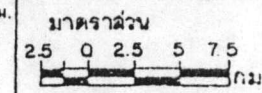
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งอำเภอ
- แนวเขตจังหวัด
- แนวเขตอำเภอ
- Y แม่น้ำ
- ทางหลวงแผ่นดิน

ที่มา : กรมการปกครอง

ด้านนอกเขตเทศบาลเมืองปทุมธานี
71 ต. บางปะอิน
ด้านนอกเขตอำเภอเมืองปทุมธานี
09 ต. ป่ากระแชะ
ด้านนอกเขตอำเภอสามโคก
02 ต. กระแชะ 08 ต. บางโพธิ์เหนือ

แผนที่ 4 - 1

4.2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคก ทำให้พื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสามโคก กับฝั่งตะวันออกของจังหวัดหรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองบางส่วน ัญบุรี คลองหลวง หลองเสื่อ ลำลูกกา และบางส่วนของอำเภอสามโคก

โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดสภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้างและก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับพื้นที่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมาก สามารถควบคุมจำนวนปริมาณน้ำได้ทำให้ปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยมีน้อยกว่าฝั่งตะวันตก

4.2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดปทุมธานี มีลักษณะอากาศร้อนชื้น มีสามฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว ฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงเดือนมกราคมถึงเมษายน อากาศค่อนข้างร้อนอบอ้าว ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคมของทุก ๆ ปี อากาศทั่วไปจะร้อนชื้นและมีฝนตกชุก ส่วนฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายนถึงธันวาคม อากาศทั่วไปจะสบายกว่าทุกฤดูและมีอากาศหนาวเย็นอยู่ในช่วงสั้น ๆ เท่านั้น

ปริมาณน้ำฝนของจังหวัดปทุมธานี จากรายงานอากาศประจำสัปดาห์ของกรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงคมนาคม เมื่อนำมาสรุปเป็นสถิติรายเดือนของปริมาณน้ำฝนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 จนถึงปี 2530 ปรากฏว่าปริมาณน้ำฝนทั้งปีของจังหวัดปทุมธานี มีค่อนข้างน้อยประมาณ 500-800 มิลลิเมตร มาเริ่มมากขึ้นในปี 2531 ประมาณ 1,282.36 มม. ส่วนในปี 2532 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนสิงหาคม มีปริมาณน้ำฝนรวมวัดได้ 429.03 มม. สถิติข้อมูลปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 22 ปี ตั้งแต่ปี 2510-2531 ของจังหวัดปทุมธานี เดือนกันยายน มีปริมาณน้ำฝนสูงถึง 233.69 มม. หรือคิดเป็นร้อยละ 23.35 ของปริมาณน้ำฝนทั้งปี สูงกว่าทุกเดือนและช่วงที่มีปริมาณฝนเกิน 100 มิลลิเมตร จะอยู่ในระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม (ตารางที่ 4-3 และแผนที่ 3-4)

การกระจายของฝน พิจารณาถึงพื้นที่ที่มีฝนตกมากไปหาน้อย โดยเริ่มจากฝนตกมากกว่า 120 วันต่อปี จะอยู่ในบริเวณพื้นที่ของอำเภอหนองเสือ รองลงมาคือ พื้นที่ที่มีฝนตกระหว่าง 80-120 วันต่อปี จะได้แก่พื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง อำเภอคลองหลวง อำเภอชัยบุรี และอำเภอลำลูกกา และพื้นที่ที่มีโอกาสตกน้อยที่สุดระหว่าง 60-80 วันต่อปี ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว

ตารางที่ 4-3 ปริมาณน้ำฝนเป็นรายปีตั้งแต่ปี 2526-2532 และเฉลี่ย 22 ปี (2510-2531) และอุณหภูมิตัวเฉลี่ยรายปี 2530 ของจังหวัดปทุมธานี

เดือน	สถิติปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร)										อุณหภูมิปี 2530 (องศาซี)		
	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	เฉลี่ย 22 ปี 2510-31		ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	
	มม.		ร้อยละ										
มกราคม	-	12.96	1.70	-	-	-	15.50	8.27	0.83	22.66	31.96	27.31	
กุมภาพันธ์	-	9.60	-	10.60	-	24.50	-	13.97	1.39	19.34	33.70	26.52	
มีนาคม	-	41.20	-	-	22.50	-	41.40	15.38	1.54	23.49	26.17	29.83	
เมษายน	2.40	57.18	118.45	23.40	29.23	120.35	10.90	58.99	5.89	25.02	36.67	30.85	
พฤษภาคม	91.38	35.53	151.75	132.87	65.10	32.60	27.97	95.46	9.54	25.97	36.34	31.16	
มิถุนายน	134.33	119.40	54.96	95.77	93.50	61.16	80.77	119.43	11.93	25.72	35.86	30.79	
กรกฎาคม	125.97	128.23	113.00	41.61	43.40	171.05	130.96	130.78	13.06	25.92	35.99	30.96	
สิงหาคม	316.61	109.45	34.73	31.80	26.93	220.65	121.53	143.12	14.30	25.31	35.33	30.32	
กันยายน	366.55	197.00	216.83	107.70	86.17	442.75	*	223.69	23.35	24.81	34.38	29.60	
ตุลาคม	282.40	125.10	84.14	74.74	174.57	205.70	*	142.15	14.20	24.18	34.41	29.30	
พฤศจิกายน	49.20	-	26.70	-	44.67	-	*	32.87	3.28	24.48	33.82	29.15	
ธันวาคม	5.60	-	-	12.50	-	-	*	6.84	0.68	24.65	31.47	27.56	
รวม	1,374.44	835.65	802.26	530.99	586.07	1,278.76	429.03	990.95	100	24.21	34.68	29.45	

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา

ปัจจัยสำหรับที่มีอิทธิพลต่อลมฟ้าอากาศของจังหวัดปทุมธานีที่สำคัญคืออิทธิพลของลมมรสุมซึ่งเป็นลมที่มีการพัดเวียนประจำเป็นฤดูกาล โดยพัดจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ลมนี้เป็นลมที่พัดมาจากประเทศจีนซึ่งมีความแห้งแล้งและหนาวเย็นมาสู่ประเทศไทยในช่วงฤดูหนาวเรียกว่า ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ อิทธิพลของลมนี้จะทำให้บริเวณจังหวัดปทุมธานีประสบกับภาวะอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งตั้งแต่ประมาณต้นเดือนพฤศจิกายน ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ มรสุมอีกชนิดหนึ่งคือ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งจะพัดจากทิศตะวันตกเฉียงใต้หรือทิศใต้เป็นส่วนใหญ่ ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม ลมนี้เป็นลมที่พัดผ่านทะเลและมหาสมุทรจึงนำเอาความร้อนและไอน้ำจากทะเลมาอันเป็นผลทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกทั่วไป มรสุมนี้จะพัดอยู่ในช่วงฤดูฝน (แผนที่ 3-3)

อุณหภูมิจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มของภาคกลางมีลำน้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน และได้รับกระแสลมฟ้าอากาศจากทะเลเป็นประจำจึงทำให้อากาศไม่ใคร่จะร้อนอบอ้าวมากนัก โดยเฉพาะในเดือนมีนาคม ถึงพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูร้อนมีอากาศร้อนอบอ้าวมากนัก แต่จังหวัดปทุมธานีได้รับกระแสลมฟ้าอากาศและตะวันออกเฉียงใต้จากทะเล ทำให้อากาศคลายความร้อนอบอ้าวลงบ้างจึงไม่ใคร่ร้อนจัด และในฤดูหนาวก็ไม่สู้จะหนาวนัก อุณหภูมิโดยเฉลี่ยตลอดทั้งปีจะมีค่าประมาณ 28.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 23.7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยประมาณ 32.7 องศาเซลเซียส เดือนที่มีอากาศร้อนจัดที่สุดคือเดือนเมษายน ในฤดูฝนช่วงที่มีฝนตกอากาศจะค่อนข้างเย็นส่วนในฤดูหนาวอากาศจะหนาวเย็น เดือนที่มีอากาศหนาวเย็นที่สุดคือเดือนธันวาคม

ความชื้นสัมพัทธ์ ความชื้นสัมพัทธ์ของอากาศสัมพันธ์กับมวลอากาศและทิศทางลมจากอิทธิพลของลมมรสุมเป็นสำคัญ ถ้าเป็นระยะของอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นฤดูหนาวอากาศโดยทั่วไปจะแห้งแล้งและหนาวเย็น ความชื้นสัมพัทธ์จะสูงในตอนเช้าและต่ำในตอนกลางวันถึงเย็น ฤดูร้อนความชื้นสัมพัทธ์คล้ายคลึงกับฤดูหนาว คือ ตอนเช้าความชื้นสัมพัทธ์สูงและต่ำลงในตอนบ่ายถึงเย็น ส่วนในฤดูฝนเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเข้าสู่ประเทศไทย ลมนี้เป็นลมที่พัดจากทะเลจึงนำเอาความชุ่มชื้นมาสู่จังหวัดทำให้ความชื้นสัมพัทธ์สูงตลอดฤดูฝน ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยทั้งปีมีค่าประมาณ 73 % ความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดตลอดทั้งปีประมาณ 90 % และความชื้นสัมพัทธ์ต่ำที่สุดประมาณ 56 % เดือนกุมภาพันธ์เป็นเดือนที่มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำที่สุด

4.2.4 ลักษณะทางธรณีวิทยา

ลักษณะของธรณีวิทยาจังหวัดปทุมธานีนั้นอยู่ในยุคของ Quaternary ทั้งหมด มีลักษณะเป็นตะกอนจากการ สะสมของดิน ททราย และกรวด บนผิวโลกโดยน้ำเป็นผู้หามาทับถมไว้เป็น เวลานานประมาณ 2-3 ล้านปี การทับถมของตะกอนจะมีความหนาประมาณ 0-300 เมตร ลักษณะ ธรณีวิทยาแบบนี้จะไม่มีทรัพยากรแร่อยู่ในพื้นที่เลย (แผนที่ 4-3)

4.2.5 ลักษณะดิน

ลักษณะดินเป็นดินเหนียวจัด สภาพเป็นกรดปานกลางถึงกรดจัด มี พี เอส ประมาณ 6-4.5 โดยพื้นที่เกือบทั้งหมดอยู่ในเขตชลประทานเหมาะสำหรับการทำนาและทำสวน แบ่งเป็นกลุ่มดิน 2 กลุ่มใหญ่ คือ ดินนา มีประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด อีกกลุ่มมีสภาพเป็นกรดประมาณ ร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ เนื่องจากเป็นดินเหนียว การระบายน้ำ ไม่ดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า เมื่อฝนตกน้ำท่วมมักทำให้พืชไร่เสียหายได้ การปลูกข้าวจะได้ ผลผลิตต่ำ ดินเหล่านี้พบทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทุ่งรังสิตซึ่ง ครอบคลุมพื้นที่หลายอำเภอ ดังนี้

อำเภอเมือง มีดินนาประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งอำเภอ กลุ่มดินไร่อ้อยบริเวณ ที่ศตวันออกและตอนกลางของอำเภอคิดเป็นร้อยละ 20 ของพื้นที่อำเภอและที่เหลือร้อยละ 30 เป็น ดินที่มีสภาพเป็นกรดคละอยู่กับดินนาทางด้านตะวันออกและตะวันตกของอำเภอ

อำเภอสามโคก มีดินนาประมาณร้อยละ 55 ของพื้นที่อำเภอ กลุ่มดินสภาพเป็นกรด มีอ้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่อำเภอ ที่เหลือร้อยละ 5 เป็นกลุ่มดินไร่อ้อยทั่วไป

อำเภอลำลูกกา พื้นที่ทั้งหมดเป็นกลุ่มดินนา ทั้งนาดีและนาทั่วไปคละกับดินกรดทุกพื้นที่
อำเภอคลองหลวง เช่นเดียวกับอำเภอลำลูกกา

อำเภอหนองเสือ กลุ่มดินนามีประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่อำเภอ อีกร้อยละ 20 เป็นดินสภาพเป็นกรดคละกับดินนาดีและนาทั่วไป

อำเภอลาดหลุมแก้ว ดินส่วนใหญ่มีสภาพเป็นกรดถึงร้อยละ 90 ของพื้นที่อำเภอ อีกร้อยละ 10 เป็นกลุ่มดินนาอยู่บริเวณตอนบนอำเภอ

อำเภอธัญบุรี มีสภาพดินเป็นกลุ่มดินคละระหว่างกลุ่มดินนาดีและนาทั่วไปกับดินกรด กระจายทุกพื้นที่ของอำเภอ

การศึกษานิวทางพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แสดง: ลักษณะธรณีวิทยา

สัญลักษณ์

- - Alluvial, Quaternary
- - Porphyry, Pre - Triassic
- - Kanchaburi, Carboniferous
- - Gneiss, Pre - permian
- - Phu Phan, Jurassic
- - Phu Kradung Triassic

ที่มา: กรมแผนที่ทหาร

แผนที่ 4-3

๕๐ ๑๐๐ ๒๕๐ กม.
๐ ๑๐๐ ๒๐๐ ๓๐๐

มาตราส่วน
25 0 2.5 5 7.5

จังหวัดปทุมธานีไม่มีแหล่งน้ำต้นทุนขนาดใหญ่ นอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดปทุมธานีและอำเภอสามโคก มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ดังนั้นน้ำที่ใช้ในการอุปโภค บริโภค และทำการเกษตรจะได้จากระบบคลองส่งน้ำชลประทาน และคลองธรรมชาติซึ่งจะรับน้ำจากเขื่อนชัยนาท จังหวัดชัยนาท ส่งมาตามคลองอนุศาสน์ที่ เชื่อมต่อจากคลองระพีพัฒน์ และรับน้ำจากแม่น้ำป่าสัก ส่วนหนึ่งที่เขื่อนพระราม 6 จังหวัดสระบุรี เพื่อส่งน้ำมาให้พื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดปทุมธานี และเนื่องจากพื้นที่เหล่านี้ราบเรียบมาก ดังนั้นระบบส่งน้ำคลองชลประทานในจังหวัดปทุมธานีจะเป็นคลองที่ขุดได้เป็นแนวตรงที่สุดในประเทศไทย ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทได้ดังนี้

1. แหล่งน้ำชลประทาน กรมชลประทาน ได้แบ่งเขตจัดสรรน้ำช่วยเหลือพื้นที่ทำการเกษตรของพื้นที่จังหวัดปทุมธานีให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษาขนาดใหญ่ 3 โครงการ คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตใต้ และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระยาบรรลือ มีพื้นที่รับน้ำชลประทานประมาณ 688,485 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 72.08 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดโดยส่งน้ำผ่านคลองรังสิตประสูติศักดิ์ คลองพระอุดม และคลองซอซอกอีก 14 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอธัญบุรี คลองหลวง ลำลูกกา และหนองเสือดังนี้

- อ.ธัญบุรี ได้แก่ คลองรังสิตประสูติศักดิ์ และคลองระบายน้ำที่ 1-14
- อ.คลองหลวง ได้แก่ คลองชลประทานที่ 1-7 และคลองระพีพัฒน์
- อ.ลำลูกกา ได้แก่ คลองหกวาสายล่าง และคลองระบายน้ำที่ 1-14
- อ.หนองเสือ ได้แก่ คลองชลประทานที่ 8-14 และคลองระพีพัฒน์

อนึ่ง คลองรังสิตประสูติศักดิ์เป็นคลองชลประทานโดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้บริษัทชลคลองคูนาสยาม พัฒนาทุ่งหลวง (อำเภอธัญบุรี) ซึ่งเดิมเป็นทุ่งหญ้าไร่ประโยชน์ให้เป็นประโยชน์ในทางกลีกรรมเมื่อ พ.ศ.2433 บริษัทคูนาสยามได้ขุดคลองรังสิตประสูติศักดิ์กว้าง 8 วา และคลองหกวาสายล่าง คลองซอซอกต่างๆ ประมาณ 34 สาย ประตุน้ำ 3 แห่ง คือ ประตุน้ำจุฬาลงกรณ์ เสาวกาฬองศรี และประตุน้ำสมบูรณ์รวมทั้งประตูระบายน้ำอีก 1 แห่ง

2. แหล่งน้ำใต้ดินซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

- แหล่งน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำน้อย (1-50 ลบ.ม/ชม) ซึ่งโดยทั่วไปน้ำมีคุณภาพดีแต่ในบางพื้นที่เป็นน้ำกร่อยและมีตะกอนของสินิมเจือปน พื้นที่ที่มีน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำน้อยได้แก่พื้นที่อำเภอลาดหลุมแก้ว หนองเสือ และอำเภอลำลูกกา

- แหล่งน้ำใต้ดินที่ให้ปริมาณน้ำมาก (50-200 ลบ.ม/ชม) ซึ่งน้ำโดย

ทั่วไปมีคุณภาพดีแต่บางพื้นที่เป็นน้ำกร่อยและตะกอนสีนํ้าเหล็กเจือปน พื้นที่ที่มีน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำมาก ได้แก่ พื้นที่อำเภอสามโคก คลองหลวง ธัญบุรี และอำเภอเมืองปทุมธานี

3. แหล่งน้ำธรรมชาตินอกจากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งไหลผ่านจังหวัดที่อำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสามโคก รวมระยะทางประมาณ 30 กม. แล้วจังหวัดยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งสามารถแยกตามพื้นที่ได้ดังนี้

- อำเภอเมืองปทุมธานีมีคลองบางโพธิ์ใต้ คลองบางหลวง และคลองบางปรอก คลองเขียงราก และคลองเมือง
- อำเภอสามโคกมีคลองบางโพธิ์เหนือ และคลองบางเตย คลองควาย คลองสระ คลองเขียงราก
- อำเภอลาดหลุมแก้ว มีคลองพระอุดม คลองบางหลวง คลองลาดหลุมแก้ว คลองบางสระแก้ว คลองระแหง คลองสามวา คลองบางโพธิ์

4. เขตอนุรักษ์น้ำดิบ นอกเหนือจากแหล่งน้ำต่างๆ แล้ว จังหวัดปทุมธานียังเป็นจุดสูบน้ำดิบจากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อนำน้ำดิบมาผลิตน้ำประปาให้บริการในพื้นที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก โดยมีสถานีสูบน้ำบริเวณตอนล่างของปากคลองอ้อม ตำบลบ้านกระแชง (สำแล) อำเภอเมืองปทุมธานี เพื่อส่งน้ำตามคลองส่งน้ำดิบไปยังโรงกรองน้ำที่บางเขนและสามเสน และเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำที่จะนำมาผลิตเป็นน้ำประปา คณะรัฐมนตรีได้พิจารณากำหนดพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปานครหลวง เมื่อปี 2522 และ 2531 ครอบคลุมพื้นที่ 350 ตารางกิโลเมตร (กำหนด 200 ตารางกิโลเมตร เมื่อปี 2522 และกำหนดเพิ่มอีก 150 ตารางกิโลเมตรในปี 2531) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของจังหวัดปทุมธานีในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี สามโคก และอำเภอคลองหลวง

การศึกษาแนวทางการพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แสดง : แหล่งน้ำ

สัญลักษณ์

	ถนนกรมการ		ถนนจังหวัด
	ถนนอำเภอ		คลองชลประทาน
	คลองจังหวัด		บำบัดน้ำเสีย
	คลองอำเภอ		บำบัดน้ำเสีย
	บำบัดน้ำเสีย		บำบัดน้ำเสีย
	บำบัดน้ำเสีย		บำบัดน้ำเสีย

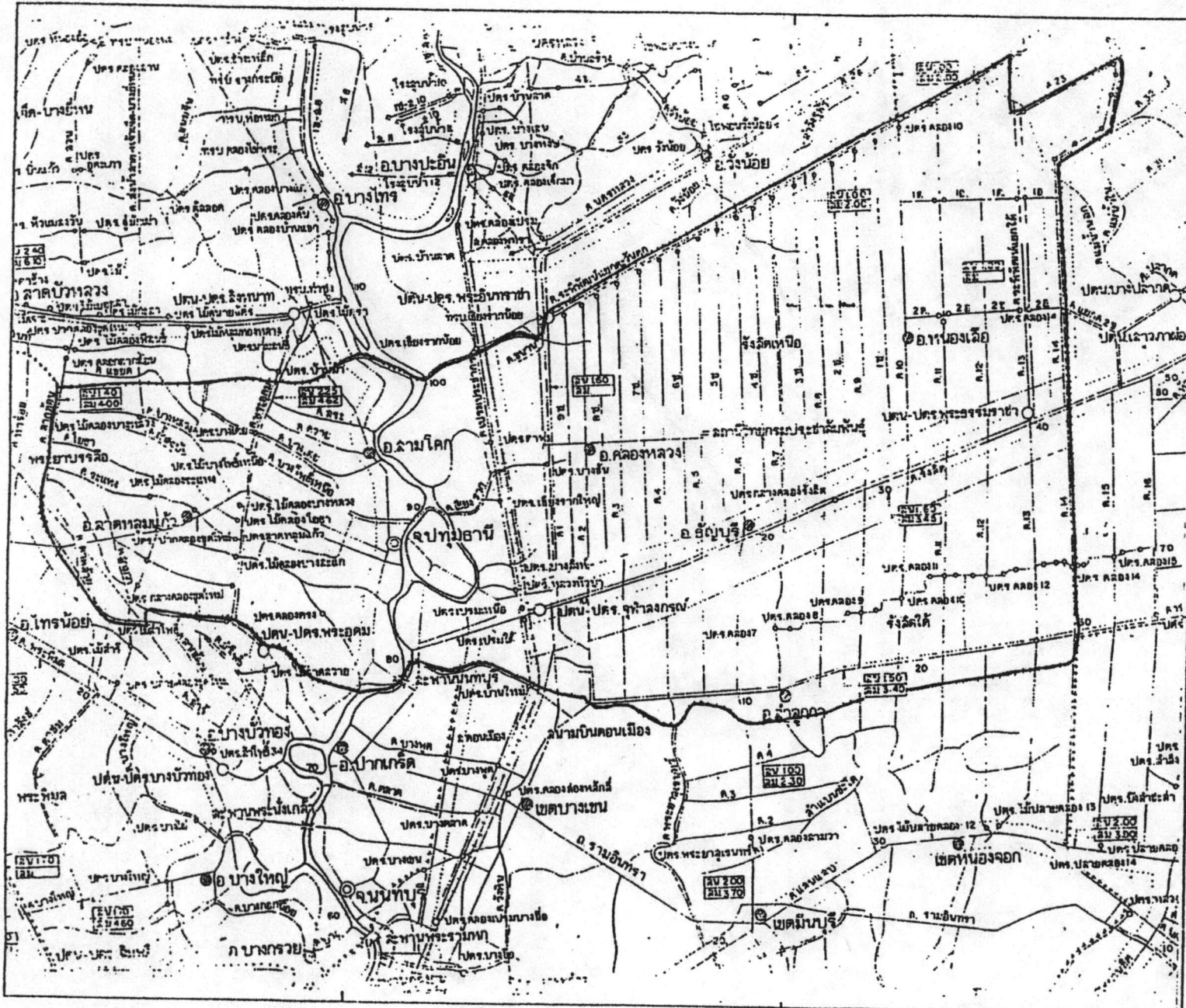
ที่มา : กรมชลประทาน

แผนที่ 4-4

มาตราส่วน
2.5 0 2.5 5 7.5 กม.

4.2.7 การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดปทุมธานีมีเส้นทางคมนาคมขนส่งทั้งทางบกโดยทางรถยนต์และรถไฟและทางน้ำ โดยการคมนาคมทางบกมีถนนพหลโยธินซึ่งเชื่อมระหว่างกรุงเทพและภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพาดผ่าน และมีเส้นทางเชื่อมระหว่างจังหวัดใกล้เคียงที่สะดวกรวดเร็ว และใช้การได้ในทุกฤดูกาลโดยมีระยะทางการคมนาคมขนส่งดังนี้

- จังหวัดปทุมธานี-กรุงเทพ ระยะทาง 27 กิโลเมตร เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่ เส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เส้นทางหมายเลข 31 (ถนนวิภาวดี-รังสิต) เชื่อมถนนพหลโยธิน และเส้นทางหมายเลข 3312 เชื่อมจังหวัดปทุมธานีกับเขตมีนบุรี
- จังหวัดปทุมธานี-จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะทาง 54 กิโลเมตร เส้นทางที่สำคัญได้แก่ เส้นทางหมายเลข 3111 เชื่อมระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับอำเภอเสนาและเส้นทางหมายเลข 3309 เชื่อมระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับศูนย์ศิลปชีพบางไทร
- จังหวัดปทุมธานี-จังหวัดนครนายก ระยะทาง 88 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหมายเลข 305
- จังหวัดปทุมธานี-จังหวัดสระบุรี ระยะทาง 90 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน)
- จังหวัดปทุมธานี-จังหวัดนนทบุรี ระยะทาง 26 กิโลเมตร เส้นทางที่สำคัญได้แก่ เส้นทางหมายเลข 306 และ 307 เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองปทุมธานี กับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเส้นทางหมายเลข 345 เชื่อมอำเภอเมืองปทุมธานีกับอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรีโดยเชื่อมต่อกับเส้นทางหมายเลข 340
- จังหวัดปทุมธานี-จังหวัดนครปฐม ระยะทาง 87 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหมายเลข 346 เชื่อมอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ไปยังอำเภอแพงแสน จังหวัดนครปฐม

นอกจากนี้กรมทางหลวงยังมีแผนการก่อสร้างเส้นทางวงแหวน ในเขตจังหวัดปทุมธานี เพื่อเชื่อมกับเส้นทางอื่นนอกเขตจังหวัด จำนวน 2 สาย ซึ่งจะช่วยให้การคมนาคมขนส่งระหว่าง จังหวัดปทุมธานี กับจังหวัดใกล้เคียงเป็นไปโดยสะดวกมากยิ่งขึ้น ได้แก่

เส้นทางวงแหวนฝั่งตะวันตก ได้แก่เส้นทางหมายเลข 37 (บางบัวทอง-บรรจบทางหลายหมายเลข 3111) ซึ่งเริ่มจากเส้นทางหมายเลข 3111 (ปทุมธานี-สามโคก) ที่กิโลเมตรที่ 2+500 ตัดผ่านลงมาทางใต้ผ่านเส้นทางหมายเลข 346 (ปทุมธานี-ลาดหลุมแก้ว) กิโลเมตรที่ 20+070 แล้วตัดมาบรรจบจุดตัดระหว่างเส้นทางหมายเลข 345 (สะพานนนทบุรี-บางบัวทอง) กับเส้นทาง 340 (คลังหิน-บางบัวทอง-สุพรรณบุรี) ซึ่งคาดว่าจะการก่อสร้างจะแล้วเสร็จในปี 2538

เส้นทางวงแหวนฝั่งตะวันออก ซึ่งเริ่มจากเส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ที่กิโลเมตรที่ 55 ตัดลงมาทางใต้ผ่านเส้นทางหมายเลข 3214 (แยกทางหลวงหมายเลข 1-บางชัน-สถานีวิทยุคลองหลวง) ที่กิโลเมตรที่ 8+500 บริเวณคลองชลประทานที่ 4 กับ 5 แล้วตัดผ่านเส้นทางหมายเลข 305 (รังสิต-นครนายก) ที่กิโลเมตรที่ 10 ตัดผ่านเส้นทางหมายเลข 3312 (แยกทางหลวงหมายเลข 1-ลำลูกกา) ที่กิโลเมตร 11 ตัดผ่านเส้นทางสาขารามอินทราที่กิโลเมตรที่ 10 แล้วสุดท้ายตัดมาบรรจบเส้นทางสาขางนา-ตราด ที่กิโลเมตรที่ 9 ซึ่งคาดว่าจะการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี 2538

การคมนาคมทางบกโดยทางรถไฟ จังหวัดปทุมธานีมีเส้นทางรถไฟสายเหนือและสายตะวันออกเจียงเหนือผ่านโดยมีจุดจอดชั่วคราว 1 แห่ง ได้แก่ สถานีรถไฟรังสิต ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี และมีสถานีเชียงรากในเขตอำเภอสสามโคก อีกทั้งมีจุดที่จอดรับส่งผู้โดยสารรถไฟพระที่นั่งเพื่อเดินทางไปยังกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียงที่มีระยะทางสั้นที่ย่านหมู่บ้านรัตนโกสินทร์

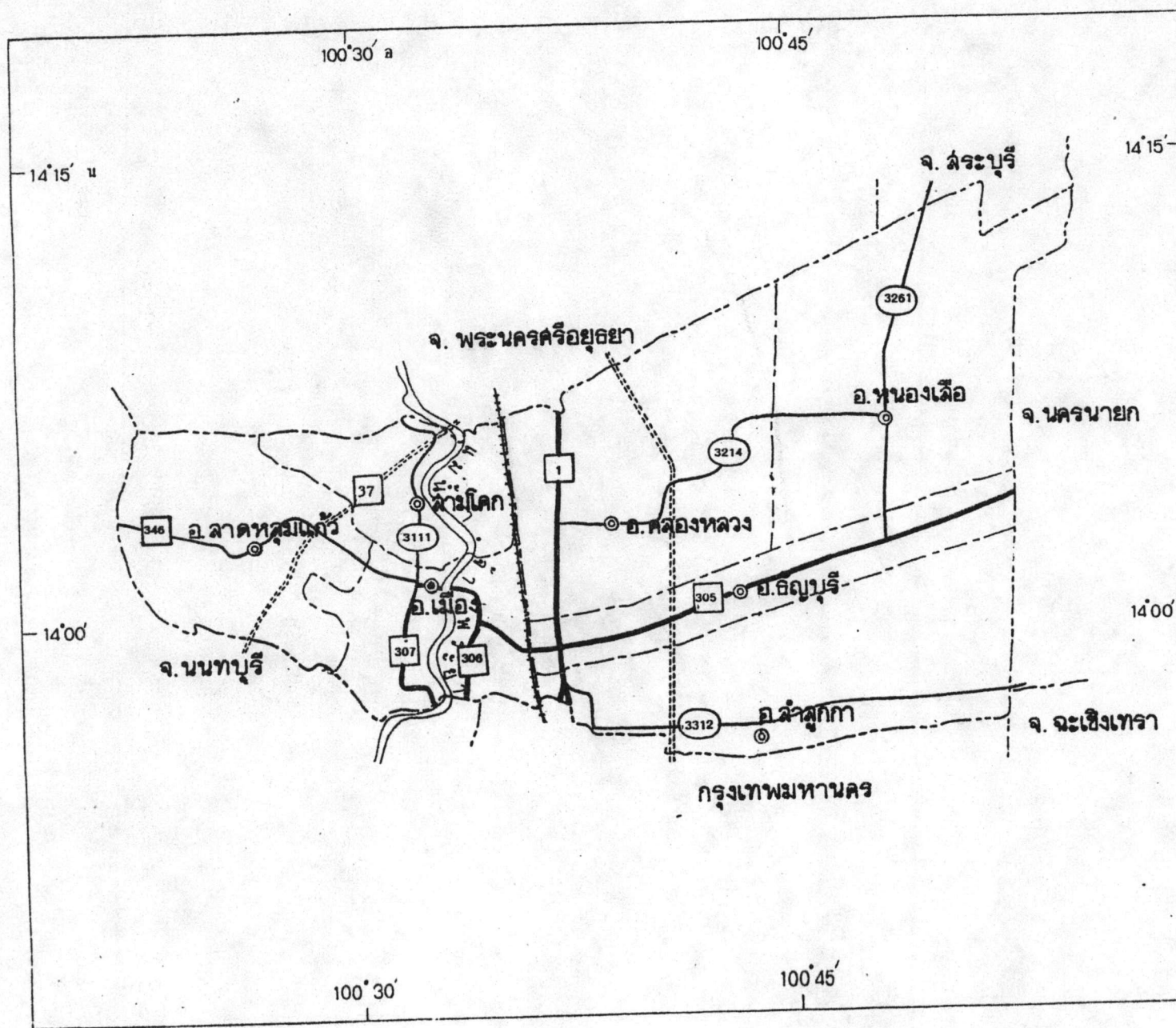
ส่วนการคมนาคมทางน้ำใช้เส้นทางตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งผ่านอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโคก แต่เนื่องจากใช้ระยะเวลาเดินทางนานทำให้การคมนาคมทางน้ำไม่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน คงมีแต่การขนส่งสินค้าบางประเภทที่ไม่เ็นาเสียซึ่งคงใช้การคมนาคมทางน้ำได้แก่ อีฐ และทราย เป็นต้น

การบริการขนส่ง

สืบเนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงที่สะดวกต่อการเดินทางหลายสาย และมีเส้นทางคมนาคมซึ่งเป็นเส้นทางหลักไปยังจังหวัดในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพาดผ่านได้แก่ ถนนพหลโยธิน ทำให้การบริการขนส่งโดยรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดทั้งระยะใกล้และไกลเป็นไปโดยสะดวกโดยมีบริการขนส่งดังนี้

การบริการขนส่งระหว่างจังหวัด ประกอบด้วยบริการขนส่ง 3 ลักษณะ ได้แก่ การบริการขนส่งขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ซึ่งมีรถประจำทางวิ่งให้บริการระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดปริมณฑล รวม 13 สาย จำนวนเที่ยวที่ให้บริการระหว่าง 54-896 เที่ยว ได้แก่

สายที่ 29	เส้นทาง มธ. (ศูนย์รังสิต) - หัวลำโพง
สายที่ 33	เส้นทาง ปทุมธานี - สนามหลวง
สายที่ 34	เส้นทาง รังสิต - ถนนพหลโยธิน - หัวลำโพง
สายที่ 39	เส้นทาง มธ. (ศูนย์รังสิต - สนามหลวง)

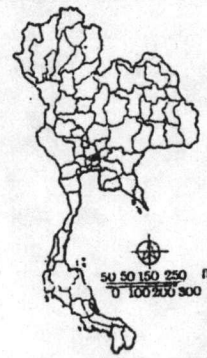
การศึกษาแนวทางการพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แสดง : เส้นทางคมนาคม

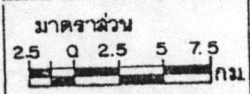
สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ทางหลวงจังหวัด
- ทางรถไฟ
- ถนนโครงการวางแผนรอบนอก

ที่มา : กรมทางหลวง

แผนที่ 4-5

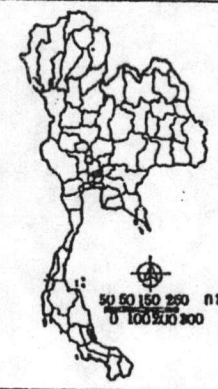
การศึกษาแนวทางการพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แสดง : เส้นทางคมนาคมทางน้ำ

สัญลักษณ์

	เขตโครงการ		คลองระบายน้ำ
	เขตจังหวัด		คลองน้ำ
	เขตอำเภอ		คลองระบายน้ำ
	ถนนพิเศษ		อาคารชลประทาน
	ถนนปกติ		ประตูระบายน้ำ ประตู
	ทางรถไฟ		ประตูระบายน้ำ
	คลองชลประทาน		ท่าเรือ
			สถานีบังคับน้ำ
			สถานีบังคับน้ำ

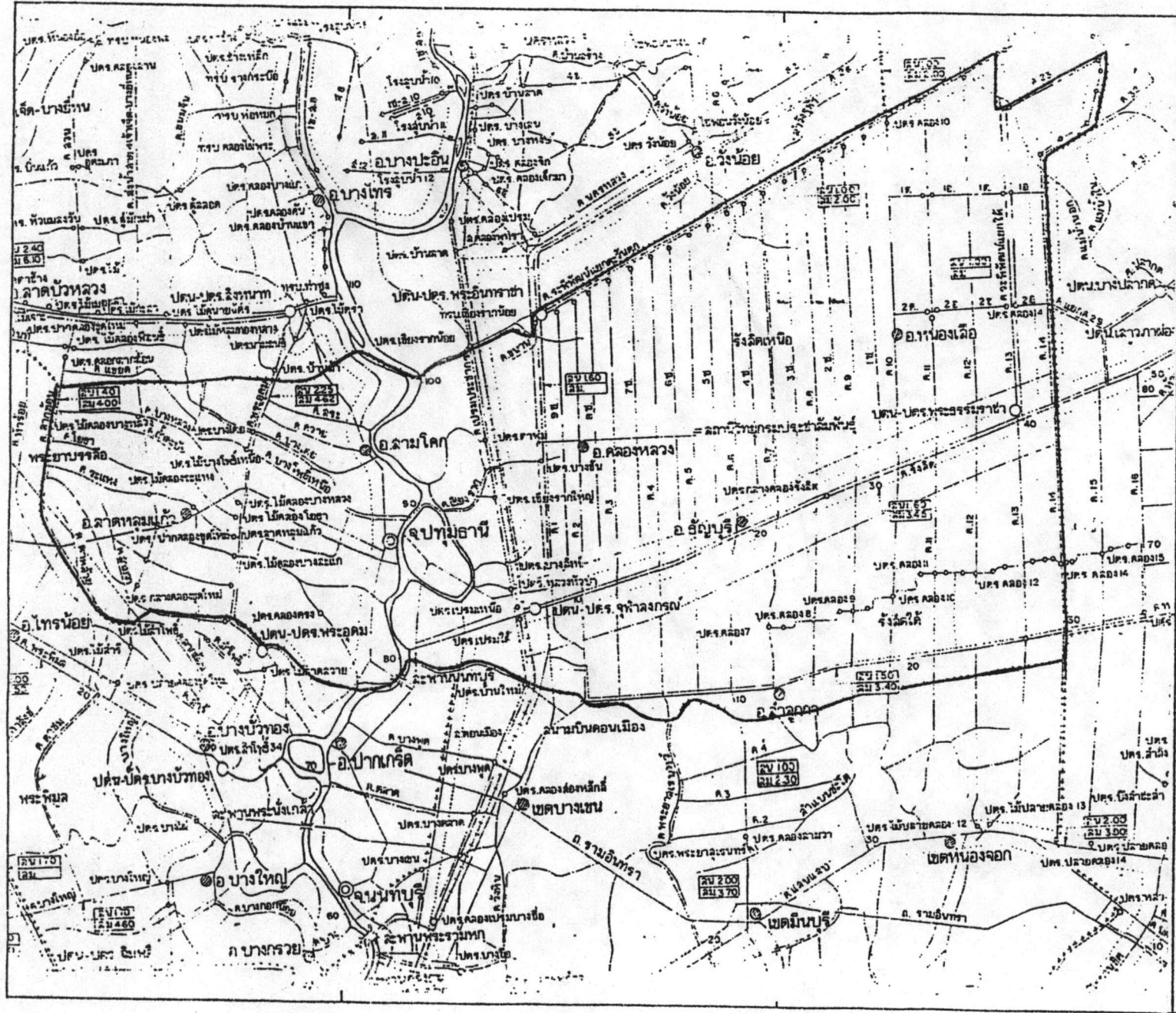
ที่มา : กรมชลประทาน

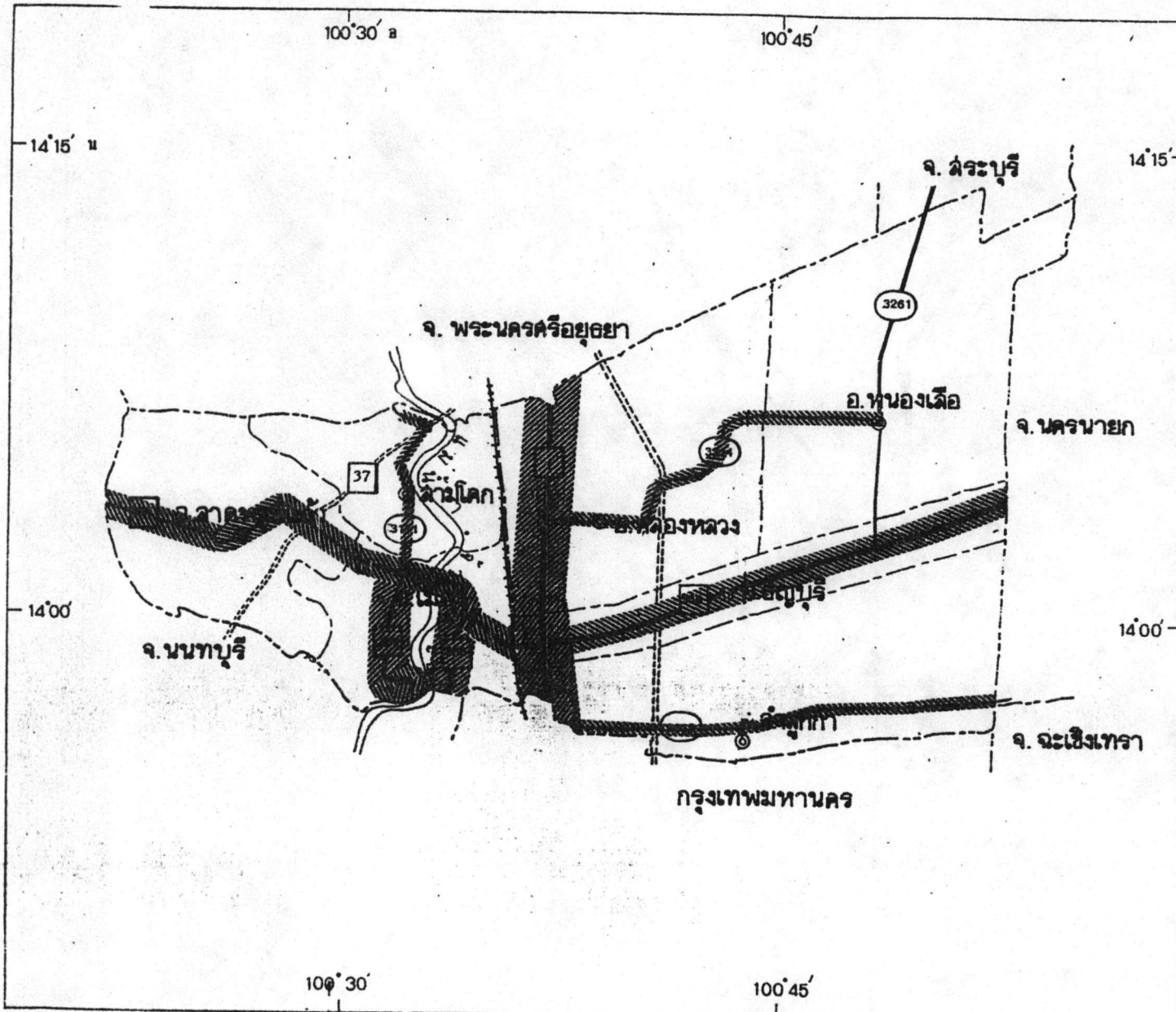

แผนที่ 4-6

มาตราส่วน
2.5 0 2.5 5 7.5 กม.

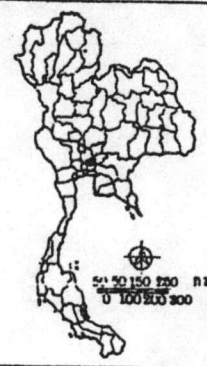
การศึกษาแนวทางพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แสดง: ปริมาณจราจรเฉลี่ยต่อวันบนทางหลวง
ปี พ.ศ. 2526

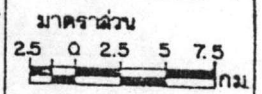
สัญลักษณ์

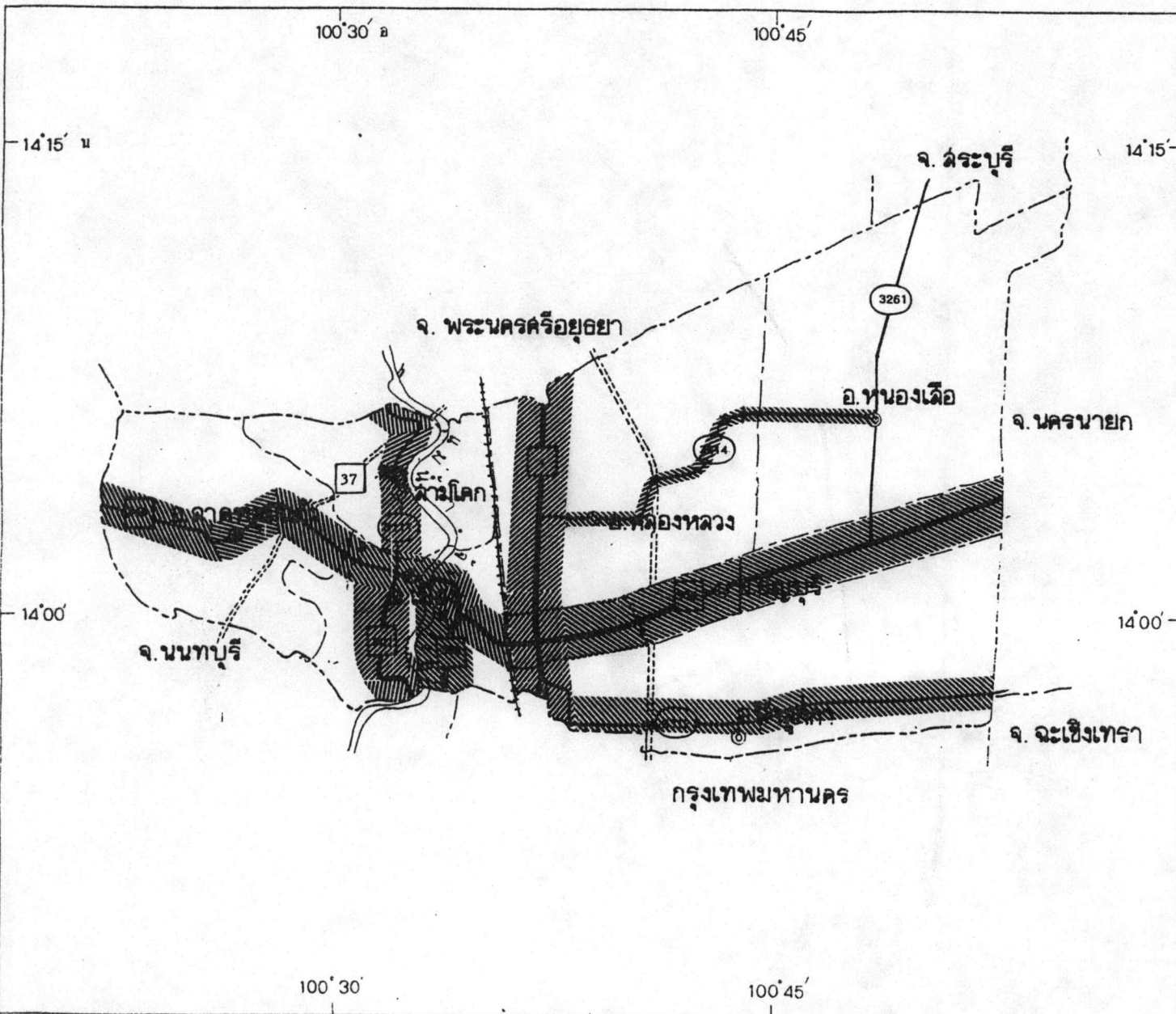
- ทางหลวงแผ่นดิน
 - ทางหลวงจังหวัด
 - ทางรถไฟ
 - ถนนโครงการวงแหวนรอบนอก
- หน่วย: คัน/วัน
- < 4,000
 - 4,001-8,000
 - 8,001-12,000
 - > 12,000

ที่มา: กรมทางหลวง

แผนที่ 4-7

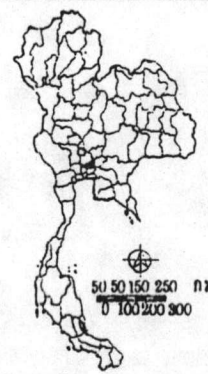
การศึกษาแนวทางการพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แหล่ง : ปริมาณจราจรเฉลี่ยต่อวันบนทางหลวง
ปี พ.ศ. 2533

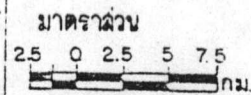
สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
 - ทางหลวงจังหวัด
 - ทางรถไฟ
 - แนวโครงการวงแหวนรอบนอก
- หน่วย: คัน/วัน
	< 4,000
	4,000-8,000
	8,001-12,000
	> 12,000

ที่มา : กรมทางหลวง

แผนที่ 4-8

สายที่ 59	เส้นทาง ริงสิต - สนามหลวง
สายที่ 90	เส้นทาง ทำน้ำบางพูน - ย่านพหลโยธิน - เกียกกาย
สายที่ 95	เส้นทาง ริงสิต - ท่าเรือคลองเตย
สาย ปอ. 3	เส้นทางริงสิต-สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า
สาย ปอ. 4	เส้นทางริงสิต-สวนธนบุรีรมย์
สาย ปอ. 10	เส้นทาง ริงสิต - บางประกอก
สาย ปอ. 13	เส้นทาง ริงสิต - ปู่เจ้าสมิงพราย
สาย ปอ. 29	เส้นทาง ริงสิต - ถนนวิภาวดีริงสิต - หัวลำโพง
สาย ปอ. 39	เส้นทาง มช. (ศูนย์ริงสิต) - หัวลำโพง

- การบริการขนส่งระหว่างจังหวัดระยะสั้น มีรถโดยสารประจำทางรวม 12 สาย ซึ่งในจำนวนนี้มี 10 สาย ที่มีจุดต้นทางหรือปลายทางในเขตจังหวัดปทุมธานี โดยมีจำนวนเที่ยวที่ให้บริการเที่ยวไประหว่าง 20-298 เที่ยว และเที่ยวกลับ 24-626 เที่ยว เส้นทางที่วิ่งให้บริการผ่านพื้นที่จังหวัดปทุมธานีกับ อ.ลาดบัวหลวง อ.เสนา อ.บางไทร และ อ.บางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ.บางเลน จ.นครปฐม อ.ปากเกร็ด และ อ.เมือง จ.นนทบุรี และ อ.เมืองสระบุรี จ.สระบุรี ได้แก่

สายที่ 188	เส้นทาง ปทุมธานี - บางเลน	จำนวนเที่ยวไป 82	เที่ยวกลับ 98
สายที่ 337	เส้นทาง นนทบุรี - ลาดบัวหลวง	" 34	" 42
สายที่ 338	เส้นทาง ริงสิต - ประตูน้ำพระอินทร์	" 102	" 122
สายที่ 342	เส้นทาง สระบุรี - ปากคลอง 13	" 76	" 92
สายที่ 345	เส้นทาง ปทุมธานี - อำเภอบางซ้าย	" 20	" 24
สายที่ 349	เส้นทาง ริงสิต - เสนา	" 44	" 52
สายที่ 356	เส้นทาง นนทบุรี - มช. (ศูนย์ริงสิต)	" 298	" 626
สายที่ 359	เส้นทาง ปทุมธานี - ปากเกร็ด	" 112	" 136
สายที่ 367	เส้นทาง ริงสิต - ปากเกร็ด	" 98	" 118
สายที่ 370	เส้นทาง ปทุมธานี - บ้านลำโพธิ์ นนทบุรี	" 10-12	" 10-12
สายที่ 646	เส้นทาง นนทบุรี - เสนา	จำนวนเที่ยวไป 46	" 48
สายที่ 702	เส้นทาง ปทุมธานี - บางไทร	" 24	" 30

- การบริการขนส่งระหว่างจังหวัดระยะไกล มีรถโดยสารประจำทางวิ่งระหว่างจังหวัดผ่านจังหวัดปทุมธานีเพื่อไปยังจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 100 สาย

สำหรับการบริการขนส่งภายในจังหวัดนั้น รถโดยสารประจำทางจำนวน 18 สาย รถขนาดเล็ก จำนวน 2 สาย วิ่งให้บริการขนส่งทั่วอำเภอในเขตจังหวัดปทุมธานี

4.2.8 แหล่งท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่เป็นวัดวาอารามที่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่

(1) ศาลหลักเมือง เป็นปูชนียสถานที่สำคัญยิ่งของจังหวัด เป็นที่เคารพสักการะของจังหวัดปทุมธานี ตั้งอยู่ในบริเวณศาลากลางจังหวัด สร้างขึ้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2520 แบบศาลาจัตุรมุข ยอดกลางประดิษฐานหลักเมือง ที่มีลักษณะคล้ายกันดอกบัวหลวงและรูปปั้นพระนารายณ์เหนือขึ้นไปเป็นฐานกลีบบัวรองรับมณฑป ภายในมณฑปประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย และด้านหลังของมณฑปบรรจุพระรอดของวัดไก่อ่เตี้ย อีกทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากมาย ประกอบด้วยเครื่องรางของขลังทุกสมัยที่รวบรวมมาจากวัดต่างๆ ในจังหวัดปทุมธานีทั้งหมด

(2) วัดชินวราราม ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เชื่อมปากคลองรังสิตประจันตศักดิ์ ไปทางเหนือเล็กน้อย ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จากทางแยกถนนสายกรุงเทพฯปทุมธานี ประมาณ 2 กม. การเดินทางสะดวกทั้งทางรถยนต์และทางเรือ วัดนี้เป็นวัดที่เก่าแก่และเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหารเดิมชื่อ "วัดมะขามใต้" บริเวณรอบพระอารามกว้างขวางร่มเย็น เงียบสงบ ร่มรื่นเหมาะแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอื่นๆ อีก เช่น ภาพตามฝาผนังภายในพระอุโบสถ พระวิหาร หอระฆัง ศาลาการเปรียญ มณฑป ศาลาท่าน้ำ และตำหนักชินวรสิริวัฒน์ วัดนี้ได้รับการปฏิสังขรณ์โดยพระวรวงศ์เธอกรมหลวงสิริวัฒนา สมเด็จพระสังฆราชเจ้า อธิบดีเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

(3) สำนักสงฆ์ธรรมโกศล เป็นที่พักสงฆ์มูลนิธิการโกศล ตั้งอยู่ หมู่ที่ 8 ตำบลหน้าไม้ อำเภอลาดหลุมแก้ว ในที่ดินของมูลนิธิการโกศล ในเนื้อที่ 34 ไร่ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 เป็นสถานที่ร่มรื่นและสงบ เหมาะสำหรับพักผ่อนจิตใจ

(4) วัดบัวขวัญ เป็นวัดที่อยู่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว ในบริเวณวัดมีพระพุทธรูปปางพระพยอม เป็นพระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกขกิริยา ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 พร้อมกับพระพุทธรูปตามพระระเบียงวัดเบญจมบพิตร นอกจากนี้ยังมีพลับพลาที่ประทับแรกนาขวัญในรัชกาลที่ 6 ที่เรียกว่า "ศาลาแดง" เดิมตั้งอยู่ที่วังพญาไท ในกรุงเทพฯ สร้างเป็นพลับพลาไม้สักทั้งหลัง แม้แต่หลังคานับเป็นพลับพลาที่สวยงามและทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมชิ้นหนึ่ง

(5) วัดสิงห์ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ในเขตอำเภอสามโคก การเดินทางไปได้ทั้งทางรถยนต์ และทางเรือ โดยถนนสายปทุมธานี-สามโคก เพียง 6 กิโลเมตร สันนิษฐานว่าสร้างตั้งแต่เริ่มตั้งเมืองสามโคกแห่งแรกที่ชาวมอญตั้งถิ่นฐานในบริเวณวัดนี้มีโบราณวัตถุที่ควรแก่การศึกษาในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา มีหลวงพ่อดุ เป็นพระพุทธรูปปางรักปิดทอง ปางสะดุ้งมาร สมัยกรุงศรีอยุธยา พระพุทธรูปไสยาสน์ (หลวงพ่อบุเชษฐ์) โภศบรจตุริ์หลวงพ่อบุเชษฐ์ กุฎีกราย ซึ่งเป็นพระมอญองค์มาจำพรรษาที่วัดนี้ บนกุฎีที่จัดเป็นพิพิธภัณฑ์มีโบราณวัตถุที่เป็นศิลปมอญ เช่น หม้อข้าวแก้ว และเตาสามโคกสมัยพระนารายณ์ พร้อมทั้งแท่นบรรทมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองสามโคก และมีอิฐมอญแบบเก่าที่มี 4, 6, 8 รูป ในแถบนี้ยังมีการทำอิฐมอญ ต่อมสามโคก ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมพื้นบ้านด้วย

(6) วัดเจดีย์ทอง ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก อยู่ห่างจากจังหวัด 8 กม. โดยทางสายปทุมธานี-สามโคก ถนนสายสามโคก-เสนา ประมาณ 1 กม. การคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ ในวัดมีเจดีย์ทรงรามัญสร้างประมาณ 60 ปีเศษ เป็นสถาปัตยกรรมที่เลียนแบบมาจากเจดีย์จัตตะกองของมอญ และยังมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างขึ้นด้วยหยกขาว เป็นที่เคารพสักการะของชาวไทยรามัญ

(7) วัดไผ่ล้อม ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตอำเภอสามโคก เป็นเขตหวงห้ามล่าสัตว์ป่า เดินทางไปถึงได้ทั้งทางเรือและทางรถโดยสารสายปทุมธานี-สามโคก เลี้ยวขวาเข้าอำเภอสามโคกจนถึงหน้าท่าการอำเภอสามโคก (เก่า) แล้วลงเรือข้ามฟากไปวัดไผ่ล้อมหรือจะนั่งรถสองแถวสายไปวัดไผ่ล้อมที่ทำถนนดินวานนท์ (ทางหลวงหมายเลข 306) ไปลงหน้าวัดไผ่ล้อม วัดนี้เป็นวัดโบราณ สร้างขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ เนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่อยู่อาศัยของนกปากห่างเป็นจำนวนมาก เป็นหมื่น เป็นแสนตัว "นกปากห่าง" อยู่ในตระกูลนกกระสา มีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย ลังกา พม่า ไทย ลาว เขมร และเวียดนาม นกปากห่างจะอพยพมาอาศัยอยู่ที่วัดไผ่ล้อมในระหว่าง

เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี โดยจะเริ่มจับคู่ทำรังและผสมพันธุ์จนกระทั่งวางไข่และเลี้ยงลูกอ่อน เมื่อลูกนกโตขึ้นสามารถช่วยตัวเองได้แล้วพอเข้าฤดูฝนประมาณเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคมนกส่วนมากจะอพยพจากวัดไผ่ล้อมทะเลสาบอินทนนท์ไปทางเหนือประเทศอินเดียหลังจากนั้นในเดือนพฤศจิกายนนกก็จะเริ่มกลับมาทำรังที่วัดไผ่ล้อมอีก อาหารที่นกปากห่างชอบคือ หอยโข่ง นอกจากนี้ยังมีกุ้งและปลา ปัจจุบันนกปากห่างเป็นสัตว์ป่าสงวนในความดูแลของกองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้

(8) วัดพระธรรมกาย เป็นที่ตั้งของศูนย์พุทธจักรปฏิบัติธรรมอยู่ที่ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง โดยแยกจากถนนพหลโยธินไปถึงอำเภอลองหลวง 5 กิโลเมตร เป็นธรรมอาณาจักรแบบป่าธรรมชาติ บนเนื้อที่ 169 ไร่ มีสภาพเป็น "พุทธอุทยาน" ร่มรื่นไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด มีบรรยากาศเงียบสงบ ศูนย์แห่งนี้มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ประมาณ 11 รูป มีการศึกษาธรรมควบคู่ไปกับวิทยาศาสตร์ประยุกต์ อาคารก่อสร้างในบริเวณศูนย์พุทธจักรฯ นี้ เป็นสถาปัตยกรรมแบบใหม่และสวยงามนอกจากนี้ วัดธรรมกายมีการชดุงศาสนสถาน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ในเนื้อที่ 2,000 ไร่ รอบวัดพระธรรมกายอยู่เป็นประจำ

(9) วัดพีชอุดม ตั้งอยู่ที่ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา การเดินทางไปมาสะดวกทางรถยนต์ โดยมีรถสองแถวรับจ้างวิ่งเข้าออกกันทั้งวันโดยเส้นทางสายกรุงเทพฯ-หนองจอก-วัดพีชอุดม หรือจากตัวจังหวัด-อำเภอลำลูกกา-ถนนสายจะแจ้ง-เทรา-หนองจอก-วัดพีชอุดม ระยะทางประมาณ 57 กิโลเมตร ในบริเวณวัดมีศาลารูปปั้นต่างๆ แสดงถึงนรกภูมิและสวรรค์ภูมิขึ้นต่างๆ มีหลวงพ่อดีสง่าจำลองประดิษฐานอยู่ภายในพระอุโบสถสามชั้น นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุ

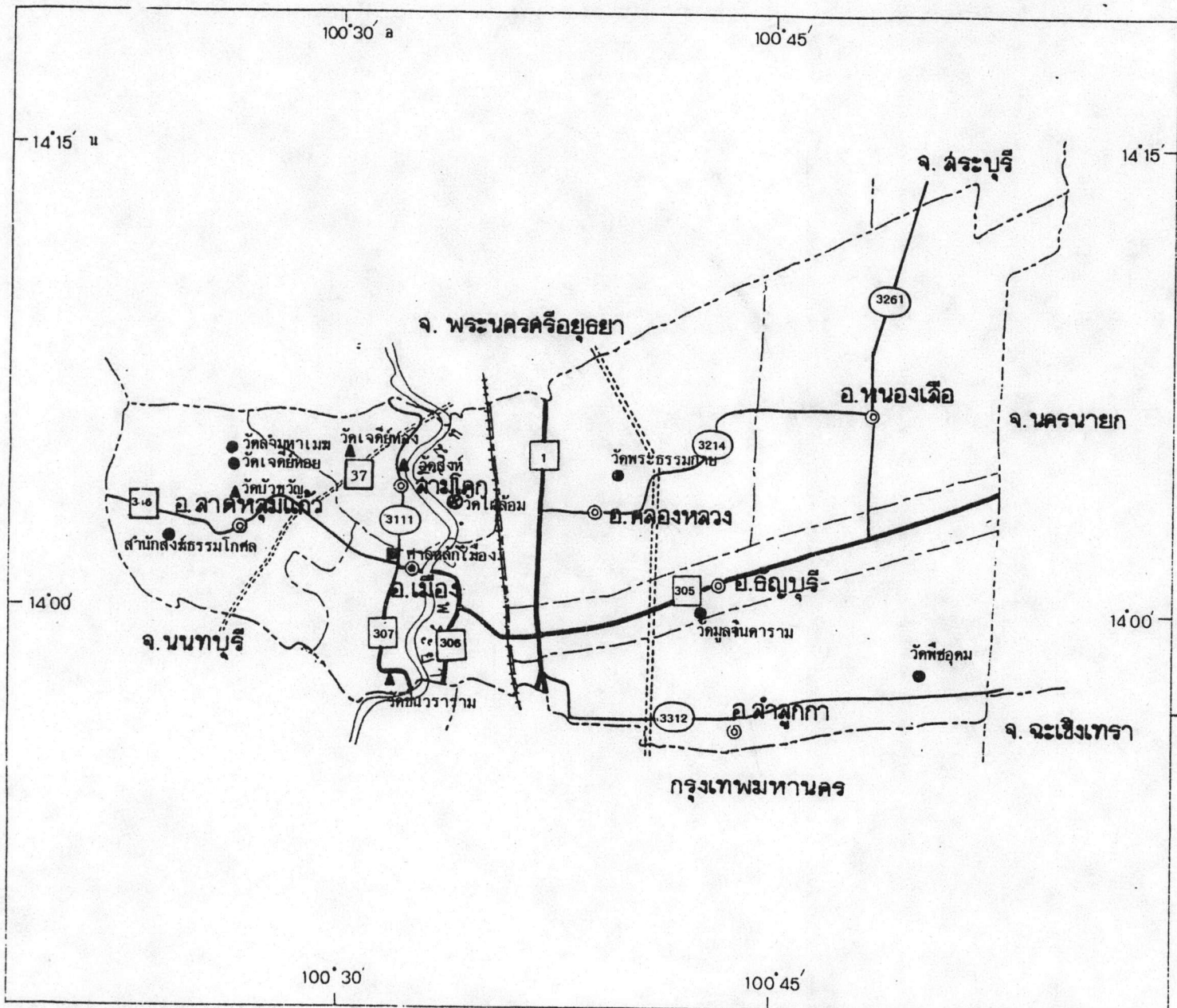
(10) วัดมูลจินดาราม ตั้งอยู่ริมคลองรังสิตประสูติศรัคดิ์ บริเวณคลองห้า ตำบลรังสิต อำเภอดุสิต อยู่ห่างจากถนนพหลโยธิน ไปยังเส้นทางปทุมธานี - นครนายก ประมาณ 13 กิโลเมตร มีสิ่งที่น่าสนใจ คือ มีปลาสาวยมาอาศัยอยู่ในคลองรังสิตฯ บริเวณหน้าวัดเป็นจำนวนมาก ขนาด 3-5 กิโลกรัม ซึ่งทางวัดได้เลี้ยงไว้ เป็นสิ่งที่น่าดูเหมือนกับปลาสาวยที่สวนสัตว์ดุสิต กรุงเทพฯ แต่ละวันจะมีผู้ไปเที่ยวดูและให้อาหารปลาอยู่เป็นประจำ

(11) วัดลำหามา ตั้งอยู่ที่ หมู่ 5 บ้านมหาเมฆ ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว อยู่ห่างจากเส้นทางถนนปทุมธานี-บางเลน ประมาณ 14 กิโลเมตร สำหรับสิ่งที่น่าสนใจคือ บริเวณบึงน้ำใหญ่ของวัดมีนกหลากหลายชนิดมาอาศัยสร้างรังฟักไข่ตามธรรมชาติรวมประมาณหนึ่งแสนตัว มีนกกระสาขาว นกกระสา นกกาน้ำ และนกอื่นๆ อีกมากมายหลายชนิด เป็นสิ่งที่น่าดูและน่าชมเป็นอย่างมาก

(12) วัดเจติยทัตถ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 4 ต.บ่อเงิน อ.ลาดหลุมแก้ว ห่างจากถนนสายปทุมธานี-บางเลน ประมาณ 11 กิโลเมตร สิ่งที่น่าสนใจคือ หอยพันล้านปีเป็นหอยขนาดใหญ่ ซึ่งทางวัดฯได้นำหอยดังกล่าวมาจัดสร้างเป็นรูปเจติยทัตถให้ชม

นอกจากนี้สถานที่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีก ได้แก่ สวนส้มเขียวหวาน ซึ่งมีพื้นที่การปลูกสวนส้มร่วมแสนไร่ นับว่าเป็นแหล่งที่ปลูกส้มเขียวหวานใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สำหรับพื้นที่มีการปลูกมากได้แก่ในเขต อำเภอหนองเสือ ัญบุรี คลองหลวง ลำลูกกา

โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และทันสมัยที่สุด ตามที่จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมมากและมีขนาดใหญ่ๆ ใช้เครื่องจักรในการผลิตที่ทันสมัยนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจเพื่อการศึกษา สำหรับมาเป็นกลุ่มเป็นคณะเป็นอย่างยิ่ง เช่น โรงงานทอผ้า มีจำนวนมากในเขตอำเภอคลองหลวง โรงงานน้ำอัดลม (ทั้งโค้กและเป๊ปซี่) โรงงานสุราบางยี่ขัน 2 โรงสีข้าวมาบุญครอง ซึ่งเป็นโรงสีข้าวใหญ่ที่สุดในอาเซียน และโรงงานในเครือในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี เป็นต้น

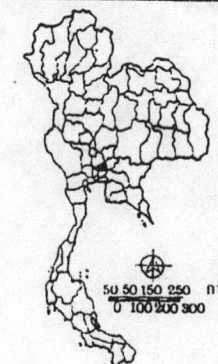
การศึกษานโยบายพัฒนา จังหวัด ปทุมธานี

แสดง : แหล่งท่องเที่ยว

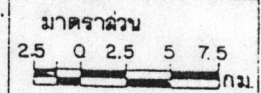
สัญลักษณ์

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ทางหลวงจังหวัด
- ทางรถไฟ
- ถนนโครงการวงแหวนรอบนอก
- ศิลปวัฒนธรรม
- ประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน
- สถานพักผ่อนจิตใจ
- โบราณสถานธรรมชาติ

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี

แผนที่ 4-9

4.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.3.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ. 2527 เท่ากับ 8,749.912 ล้านบาท หรือร้อยละ 5.36 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และเป็นอันดับที่สามของภาครองจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2532 เพิ่มขึ้นเป็น 13,395.550 ล้านบาท หรือร้อยละ 4.96 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และยังคงอยู่ในอันดับที่สามของภาค โดยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยประมาณร้อยละ 8.89 ต่อปี ซึ่งอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานี ร้อยละ 8.89 นี้ อยู่ในอันดับที่ 5 ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ตารางที่ 4-4 แผนภูมิที่ 3-1, 3-2)

โครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วยสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าสูงสุด ในปีพ.ศ. 2532 10,255.437 ล้านบาท หรือร้อยละ 76.56 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ 8.96 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในสาขาเดียวกันของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเท่ากับร้อยละ 11.83 และทุกจังหวัดในภาคด้วย รองลงมาคือ สาขาการค้าบริการมีมูลค่า 2,364.815 ล้านบาท หรือร้อยละ 17.65 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญสะท้อนให้เห็นแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยส่วนรวมอีกสาขาหนึ่ง อัตราการขยายตัวของสาขาการค้า-บริการ มีประมาณร้อยละ 10.43 สูงกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ย ในสาขาเดียวกันของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตาราง 4-4 โครงสร้างการผลิตหลักของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกจังหวัด ปี พ.ศ. 2527 และปี พ.ศ. 2532 (ราคาคงที่)

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล		จังหวัดปทุมธานี		กรุงเทพมหานคร		จังหวัดสมุทรปราการ		จังหวัดนนทบุรี		จังหวัดนครปฐม		จังหวัดสมุทรสาคร	
	2527	2532	2527	2532	2527	2532	2527	2532	2527	2532	2527	2532	2527	2532
สาขาปฐมนุ้ (เกษตรกรรม-เหมืองแร่)	5,687.718 (3.49)	6,900.086 (2.56)	632.836 (7.23)	775.298 (5.79)	2,098.794 (1.66)	2,792.033 (1.38)	715.676 (4.79)	945.000 (8.23)	439.327 (8.23)	511.872 (4.80)	1,234.853 (26.83)	1,280.473 (18.36)	566.232 (17.61)	595.410 (7.71)
อัตราเพิ่มต่อปี	3.94		4.14		5.87		5.72		3.10		0.73		1.01	
สาขาหัตถกรรม (อุตสาหกรรม)	73,390.947 (45.00)	128,379.982 (47.60)	6,676.813 (76.31)	10,255.437 (76.56)	49,099.098 (38.90)	81,122.140 (40.11)	11,763.005 (78.70)	22,801.330 (79.37)	2,848.564 (53.35)	6,305.653 (59.17)	1,397.931 (30.37)	2,698.196 (38.69)	1,605.536 (49.92)	5,205.226 (67.42)
อัตราเพิ่มต่อปี	11.83		8.96		10.56		14.15		11.23		14.05		26.52	
สาขาหัตถกรรม (การค้า-บริการ)	83,994.387 (51.51)	134,416.640 (49.84)	1,440.263 (16.46)	2,364.815 (17.65)	75,022.351 (59.44)	118,341.531 (58.51)	2,468.707 (16.51)	4,982.018 (17.34)	2,051.738 (38.42)	3,839.332 (36.03)	1,969.893 (42.80)	2,995.674 (42.95)	1,044.435 (32.47)	1,920.270 (24.87)
อัตราเพิ่มต่อปี	9.86		10.43		9.54		15.08		13.35		8.75		12.95	
รวม	163,076.052 (100.00)	269,696.708 (100.00)	8,749.912 (100.00)	13,395.550 (100.00)	126,220.243 (100.00)	202,218.704 (100.00)	14,947.388 (100.00)	28,728.348 (100.00)	5,339.629 (100.00)	10,656.857 (100.00)	4,602.677 (100.00)	6,974.343 (100.00)	3,216.203 (100.00)	7,720.906 (100.00)
อัตราเพิ่มต่อปี	10.58		8.89		9.88		13.36		14.82		6.67		19.14	
รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล	53,726	96,239	65,936	100,293	53,564	105,357	65,566	119,309	31,864	58,783	18,932	31,631	27,365	69,036

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับ พ.ศ. 2532

ซึ่งเท่ากับร้อยละ 9.86 ต่อปี และสาขาเกษตรกรรมมีมูลค่า 775.298 ล้านบาท หรือร้อยละ 5.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขานี้ประมาณร้อยละ 4.14 ต่อปี ซึ่งจะเห็นว่าสาขาเกษตรกรรมมีบทบาท ต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนรวมน้อยที่สุด (ตารางที่ 4-4 แผนภูมิที่ 3-1, 3-2)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้าง การผลิตรายสาขาของจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลพบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำ (LEADING SECTOR) ทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด โดยเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภท และอุตสาหกรรมทุกขนาด โดยเฉพาะขนาดกลางและขนาดเล็ก เช่นเดียวกับจังหวัดสมุทรปราการที่มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำ ส่วนจังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานครมีบทบาททางเศรษฐกิจเด่นชัด ในสาขาการค้า-บริการ และจังหวัดสมุทรสาครและนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีบทบาทการผลิตสาขาเกษตรกรรมเด่นกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคอย่างไรก็ตามจังหวัดนครปฐมก็นับว่ายังมีบทบาทการผลิตสาขาการค้า-บริการเป็นสาขานำทางเศรษฐกิจของจังหวัดด้วย (แผนภูมิที่ 3-1, 3-2)

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในปี พ.ศ. 2532 จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล สูงเป็นอันดับที่สามของภาค เท่ากับ 100,293 บาทต่อบุคคล รองจากจังหวัดสมุทรปราการและกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องมาจากสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในรายได้สูงแก่ประชาชนของจังหวัด (ตารางที่ 4-4)

4.3.2 โครงสร้างเศรษฐกิจ

4.3.2.1 สาขาเกษตรกรรม

บทบาทของสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยที่สุดทั้งในด้านส่วนแบ่ง (SHARE) การผลิตและการขยายตัว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตหลักอื่นๆ สาขาเกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีมีสาขาการผลิตย่อย 5 สาขา ได้แก่ กสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง บริการทางการเกษตร แปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย (ตารางที่ 3-13) โดยกสิกรรมมีบทบาทสำคัญที่สุดในสาขาเกษตรกรรม คือมีมูลค่า 495.131 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2532 หรือประมาณ 3.70 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด พืชเศรษฐกิจที่เป็นพืชหลักของจังหวัด เช่น ข้าว ส้มเขียวหวาน กล้ายหอม กล้ายน้ำว่า มะพร้าว มะม่วง มะนาว และข้าวโพดหวาน เป็นต้น รองลงมาคือสาขาแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย มีมูลค่า 123.508 ล้านบาท หรือประมาณ ร้อยละ 0.92 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด สาขาปศุสัตว์มีมูลค่า 85.052 ล้านบาท ซึ่งเป็นสาขาย่อยอันดับ 3 ของสาขาเกษตรกรรม หรือคิดเป็นร้อยละ 0.64 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด จากสถิติการเลี้ยงสัตว์ ในปี พ.ศ. 2531

พบว่า สัตว์ที่มีการเลี้ยงมากได้แก่ ไก่ เป็ด สุกร โค และกระบือ สาขาประมงมีมูลค่า 59.169 ล้านบาท หรือเป็นสาขาย่อยอันดับ 4 ของสาขาเกษตรกรรม หรือคิดเป็นร้อยละ 0.44 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด จากสถิติปี 2531 มีผู้เลี้ยงปลา จำนวน 837 ราย เนื้อที่ 5,831,856 ตารางเมตร และเลี้ยงกุ้ง จำนวน 51 ราย เนื้อที่ 280,268 ตารางเมตร และสาขาบริการทางการเกษตร เป็นสาขาย่อยของสาขาเกษตรกรรมที่มีบทบาทน้อยที่สุดมีมูลค่าเพียง 12.438 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.09 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ตารางที่ 3-13, แผนภูมิ 4-1)

ประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยกว่า สาขาการผลิตอื่นๆ พอสรุปได้ดังนี้

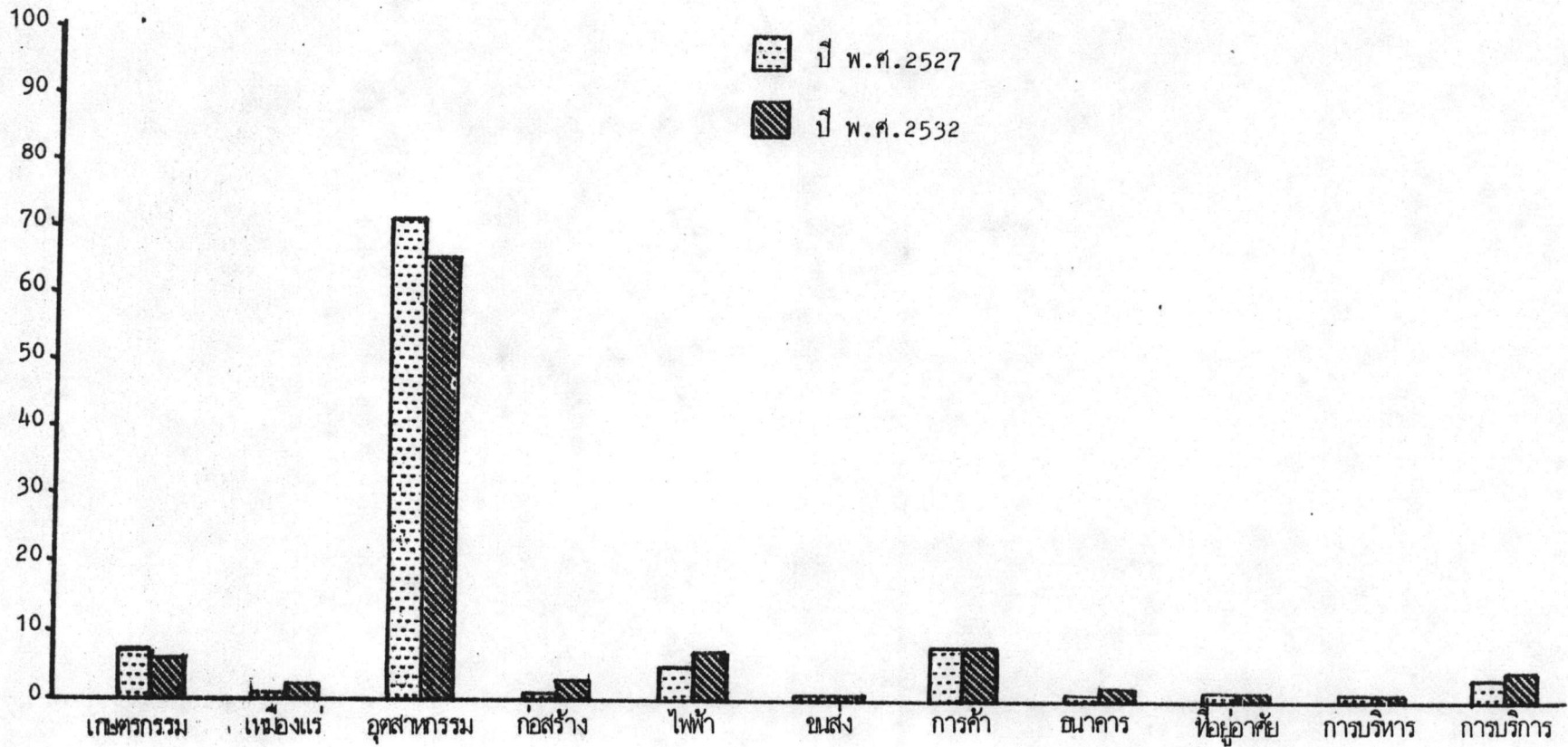
(ก) กสิกรรม

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในสาขาเกษตรกรรมช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 พบว่า สาขาการกสิกรรมมีมูลค่า 479.004 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2527 ส่วนปี พ.ศ. 2532 มีมูลค่า 495.131 ล้านบาท เพิ่มจากปี พ.ศ. 2527 16.127 ล้านบาท ซึ่งต่ำกว่าสาขาปศุสัตว์ สาขาแปรรูปสินค้าเกษตร และสาขาประมง โดยมียอดเพิ่มจากปี พ.ศ. 2527 47.441 ล้านบาท 41.454 ล้านบาท และ 37.565 ล้านบาท ตามลำดับ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มการผลิตในสาขาการกสิกรรม เริ่มมีบทบาทลดลงและกำลังเปลี่ยนไปสู่สาขาปศุสัตว์ สาขาแปรรูปสินค้าเกษตร และสาขาประมง ต่อไป

สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของสาขาการกสิกรรม เมื่อพิจารณาการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ในช่วง ปี พ.ศ. 2523, 2527 และ 2536 พบว่า ปี พ.ศ. 2523 จังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่เพื่อการเกษตรร้อยละ 84.73 ของพื้นที่จังหวัด ปี พ.ศ. 2527 ร้อยละ 82.04 ของพื้นที่จังหวัด

สำหรับในปี พ.ศ. 2536 การใช้ที่ดินเพื่อการกสิกรรมมีพื้นที่เพียง 651,473 ไร่ หรือร้อยละ 68.21 โดยใช้ที่ดินเพื่อปลูกข้าว 446,337 ไร่ หรือร้อยละ 46.73 ของพื้นที่เกษตร และที่เหลืออีกร้อยละ 21.48 ของพื้นที่เกษตรนั้นนำไปใช้เป็นพื้นที่เกษตรอื่นๆ เช่น ปลูกไม้ยืนต้น, ไม้ผล พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ จึงชี้ให้เห็นว่าการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกข้าวลดลง (ตารางที่ 4-5, 4-6)

แผนภูมิ 4-1 แสดงสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสาขาการผลิต
ปี พ.ศ.2527 และ 2532

ตาราง 4-5 สัดส่วนการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2523, 2527 และ พ.ศ. 2536

ปี	พื้นที่จังหวัด ปทุมธานี (ไร่)	พื้นที่เกษตร (ไร่)	สัดส่วน ของพื้นที่ จังหวัด	พื้นที่ทำนา (ไร่)	สัดส่วน ของพื้นที่ เกษตร	พื้นที่ทำ เกษตรอื่นๆ (ไร่)	สัดส่วน ของพื้นที่ เกษตร	อื่นๆ (ที่อยู่อาศัย, ที่รกร้าง, หนอง, บึง)	สัดส่วน ของพื้นที่ จังหวัด
พ.ศ. 2523	955,098.11	809,300	84.73	711,935	74.54	97,365	10.19	145,798.11	15.27
พ.ศ. 2527	955,098.11	783,589	82.04	693,357	72.59	90,232	9.45	171,509.11	17.96
พ.ศ. 2536	955,098.11	651,473	68.21	446,337	46.73	205,136	21.48	303,625.11	31.79

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี

ตาราง 4-6 การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรจังหวัดปทุมธานี (รายอำเภอ) พ.ศ. 2536

อำเภอ	พื้นที่ (ไร่)	นา	พื้นที่ประกอบการเกษตร (ไร่)			รวมพื้นที่ ประกอบการ เกษตร, (ไร่)	อื่นๆ ที่อยู่อาศัย, ที่กร้าง, หนอง, บึง	ครัวเรือนเกษตรกร
			ไม้ผล-ไม้ยืนต้น	พืชผัก	ไม้ดอก-ไม้ประดับ			
เมือง	74,930.62	22,595	3,201	4,817	-	30,613	44,317.62	2,830
สามโคก	59,225.00	38,298	6,286	3,208	13	47,805	11,420.00	3,869
ลาดหลุมแก้ว	119,112.50	78,548	9,841	2,385	-	90,774	28,338.50	3,936
ชัยบุรี	69,925.00	14,979	23,495	2,308	12	40,794	29,131.00	1,189
ลำลูกกา	187,416.87	110,208	14,384	1,316	-	125,908	61,508.87	3,544
คลองหลวง	186,531.87	77,321	17,027	1,121	-	95,469	91,062.87	4,022
หนองเสือ	257,956.25	104,388	113,268	2,454	-	220,110	37,846.25	6,157
รวม	955,098.11	446,337	187,502	17,609	25	651,473	303,625.11	25,547

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี

ดังนี้

สาเหตุของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร และการปลูกข้าวลดลง พอสรุปได้

(1) สภาพดินมีลักษณะเป็นกรดที่เรียกว่า ดินเปรี้ยว ในพื้นที่อำเภอ ลำลูกกา ชัยบุรี และอำเภอหนองเสือ จึงส่งผลให้ไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ ประกอบกับเป็น ดินเหนียว การระบายน้ำไม่ดีการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า เมื่อฝนตกน้ำท่วมทำให้พืชไร่เสียหาย การปลูกข้าวให้ผลผลิตต่ำ

(2) ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการขายหน้าดิน เพื่อนำไปถมปรับพื้นที่สำหรับการ ก่อสร้างที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง จึงทำให้ดินที่เหมาะสมแก่การเพาะ ปลูกหมดไป ซึ่งดินชั้นบน (TOP SOIL) นี้มีธาตุอาหารของพืชสูง คงเหลือแต่เฉพาะดินชั้นล่างที่ไม่มี ประโยชน์ต่อการเพาะปลูก

(ข) ปศุสัตว์

เป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้เป็นอันดับสามรองจากสาขา แปรรูปสินค้าเกษตร การปศุสัตว์ที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การเลี้ยงโค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ และห่าน การเลี้ยงเป็นไปในลักษณะกระจัดกระจายตามพื้นที่ถือครองของเกษตรกร เนื่องจาก เกษตรกรยึดเป็นอาชีพรองจากการทำนา สำหรับแหล่งรองรับตลาดปศุสัตว์ที่สำคัญ คือ ตลาด กรุงเทพมหานคร

นอกจากนี้จังหวัดปทุมธานียังได้จัดโครงการใหญ่ 4 โครงการ เพื่อ ส่งเสริมการปศุสัตว์ คือ โครงการป้องกันโรคระบาดล่วงหน้า โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ โครงการสัตวแพทย์เคลื่อนที่และโครงการธนาคาร โค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (ตารางที่ 4-7)

ตารางที่ 4-7 จำนวนปศุสัตว์ของจังหวัดปทุมธานี ปี 2531 , ปี 2533

ประเภทปศุสัตว์	ปี 2531 (ตัว)	ปี 2533 (ตัว)
1. โค	9,786	23,220
2. กระบือ	6,175	18,890
3. สุกร	54,240	54,440
4. สัตว์ปีก	4,757,240	5,546,140
- เป็ด	742,740	775,100
- ไก่	4,014,500	4,734,060
- ห่าน	-	36,980
5. อื่นๆ	-	1,696
- แพะ		797
- แกะ		759
- น้า		140

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดปทุมธานี

สาเหตุที่การปศุสัตว์มีบทบาทต่อการผลิต โดยส่วนรวมของสาขาเกษตรกรรมน้อย เป็นผล
 เนื่องจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีเป็นที่ลุ่ม ฤดูฝนน้ำจะท่วม ทำให้ขาดแคลนทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์
 โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โค กระบือ จึงนิยมเลี้ยงสัตว์ปีกมากกว่าอย่างไรก็ตาม เกษตรกร
 ต้องประสบกับปัญหาราคาอาหารสัตว์สูง และขาดแคลนเงินทุนที่จะใช้ในการตั้งฟาร์ม จึงนิยมเลี้ยงกัน
 เป็นอาชีพเสริม สำหรับการเลี้ยงในลักษณะฟาร์ม ซึ่งเป็นการเลี้ยงขนาดใหญ่มีเพียงส่วนน้อย
 (ตารางที่ 4-8)

ตารางที่ 4-8 จำนวนฟาร์มเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดปทุมธานี ปี 2535

อำเภอ	จำนวนฟาร์มเลี้ยงสัตว์ (แห่ง)							รวม
	โค	โคนม	กระบือ	สุกร	เป็ด	ไก่	ห่าน	
เมืองปทุมธานี	12	1	4	1	10	3	-	31
ลาดหลุมแก้ว	4	-	4	9	41	28	1	87
สามโคก	17	-	2	1	20	3	-	43
หนองเสือ	10	-	7	-	5	20	-	42
ลำลูกกา	9	1	1	8	14	106	-	139
ธัญบุรี	-	-	1	1	1	1	-	4
คลองหลวง	14	1	8	2	7	5	-	37
รวม	66	3	27	22	98	166	1	383

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดปทุมธานี

ธันวาคม 2535

ถึงแม้จังหวัดจะมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าเป็นจำนวนมากแล้วในปัจจุบัน แต่เนื่องจากจังหวัดมีศักยภาพในการผลิตด้านปศุสัตว์และมีความได้เปรียบในด้านการตลาดและการคมนาคมขนส่ง ซึ่งยังสามารถส่งเสริมการปศุสัตว์เพื่อเสริมรายได้ให้แก่เกษตรกรต่อไปได้ โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และโคขุน เป็นต้น

(ค) ประมง

เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญอันดับสองจากสาขาปศุสัตว์ โดยที่จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ราบลุ่มฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและมีคลองธรรมชาติ และคลองชลประทานกระจายอยู่ทั่วไป เป็นจำนวนมาก เหมาะแก่การประกอบอาชีพประมงในลำนํ้า สัตว์น้ำที่เลี้ยง ได้แก่ กุ้งก้ามกราม ปลาสวาย ปลาเทโพ ปลานิล ปลาดุก ปลาช่อน ปลาดุกเขื่อน โดยในปี 2533 มีผู้เลี้ยง

ปลา จำนวน 1,021 ราย เนื้อ 7,208,010 ตารางเมตร และผู้เลี้ยงกุ้ง จำนวน 51 ราย เนื้อ 280,268 ตารางเมตร ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2531 ที่มีผู้เลี้ยงปลาจำนวน 837 ราย เนื้อ 5,831,756 ตารางเมตร และผู้เลี้ยงกุ้งจำนวน 14 ราย เนื้อ 208,000 ตารางเมตร (ประมงจังหวัดปทุมธานี)

บทบาทของสาขาประมงที่มีต่อความเจริญเติบโตของสาขาเกษตรกรรมน้อยมาก เนื่องจากมีการประกาศพื้นที่บางบริเวณให้เป็นพื้นที่รักษาพันธุ์พืช ห้ามทำการประมง ประกอบกับเกษตรกรมีการเลี้ยงตามบ่อและถือเป็นอาชีพรอง (ตารางที่ 4-9)

ตารางที่ 4-9 การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจังหวัดปทุมธานี ปี 2535

อำเภอ	จำนวนผู้เพาะเลี้ยง (ราย)	จำนวนบ่อ	พื้นที่ (ไร่)
เมืองปทุมธานี	119	185	1,324.19
สามโคก	236	363	2,062.80
ลาดหลุมแก้ว	354	520	3,467.11
ชัยบุรี	191	208	578.50
คลองหลวง	157	357	1,025.80
ลำลูกกา	286	684	3,781.00
หนองเสือ	345	416	3,876.60
รวม	1,688	2,733	16,116.00

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดปทุมธานี

มีนาคม 2535

ในปี 2535 ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ภายในจังหวัดมีจำนวนประมาณ 6,310,890 กิโลกรัม สัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่ได้แก่ ปลาสาบ ปลาชุก และปลานิล ซึ่งพบมากในเขตอำเภอชัยบุรี อำเภอคลองหลวง และอำเภอลำลูกกา

(ง) ป่าไม้

จังหวัดปทุมธานีไม่มีป่าไม้ เหมือนกับจังหวัดอื่นในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

4.3.2.2 สาขาอุตสาหกรรม

สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญของจังหวัดปทุมธานี ในปี พ.ศ. 2532 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม 10,255.437 ล้านบาท เหลือร้อยละ 76.56 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และอัตราการขยายตัว 8.96 ต่อปี โดยที่ทำเลที่ตั้งของจังหวัดปทุมธานี อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครและสนามบินดอนเมือง และราคาที่ดินไม่สูง ประกอบกับมีเส้นทางคมนาคม ทั้งทางบก ซึ่งได้แก่ ถนนพหลโยธิน ทางรถไฟ และทางน้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ทำให้เป็นที่สนใจของนักลงทุนมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีทั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ตลอดจนอุตสาหกรรมในครัวเรือนหลายชนิด (ตารางที่ 4-10)

ตารางที่ 4-10 จำนวนโรงงาน เงินทุน คนงาน จำแนกตามหมวดอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

ที่	หมวดอุตสาหกรรม	โรงงาน	เงินทุน(บาท)	คนงาน
1	อุตสาหกรรมกระดาษ	69	629,497,000	1,247
2	อุตสาหกรรมก่อสร้าง	65	1,728,330,262	5,852
3	อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม	55	2,463,869,222	4,066
4	อุตสาหกรรมแปรรูปไม้	106	1,247,856,320	5,892
5	อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	59	4,208,202,803	28,143
6	อุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก	80	3,693,541,106	6,348
7	อุตสาหกรรมโลหะและอโลหะ	60	5,489,407,854	5,339
8	อุตสาหกรรมบริการ	229	19,734,040,492	44,991
9	อุตสาหกรรมอื่นๆ	115	10,117,167,462	25,247
	รวม	838	49,311,912,121	127,125

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ปี 2534 สำนักงานอุตสาหกรรม
จังหวัดปทุมธานี

ขนาดของอุตสาหกรรม ส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก 356
โรงงาน หรือร้อยละ 42.48 รองลงมาได้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลาง 331 โรงงานหรือร้อยละ
39.50 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 101 โรงงาน หรือร้อยละ 12.05 และโรงสีข้าว 50 โรงงาน หรือ
ร้อยละ 5.97 ตามลำดับ (ตารางที่ 4-11) อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จัดเป็นอุตสาหกรรม
ที่มีบทบาทสำคัญต่อการจ้างแรงงานรองจากอุตสาหกรรมขนาดกลาง

ตารางที่ 4-11 บัญชีแสดงจำนวนโรงงาน เงินทุนและคนงานทั้งหมด แยกตามเงินลงทุน
ปี 2534 จังหวัดปทุมธานี

ที่	รายการ	จำนวน	เงินทุน	ชาย	หญิง	รวม
1.	รวมโรงงานทั้งหมด	838	49,311,912,121	43,027	84,098	127,125
2.	รวมโรงสีข้าวทั้งหมด	50	186,417,000	336	106	442
3.	รวมโรงงานขนาดเล็ก(ไม่รวมโรงสีข้าว) (เงินทุนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ล้านบาท)	356	1,145,624,802	6,607	10,558	17,165
4.	รวมโรงงานขนาดกลาง(ไม่รวมโรงสีข้าว) (เงินทุนมากกว่า 10 ล้านบาทถึง 100 ล้านบาท)	331	12,296,781,210	21,020	36,325	57,345
5.	รวมโรงงานขนาดใหญ่(ไม่รวมโรงสีข้าว) (เงินทุนมากกว่า 100 ล้านบาทขึ้นไป)	101	35,683,089,109	15,064	37,109	52,173

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี ปี 2534 สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

การกระจายตัวของอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี มีการเติบโตของ
กิจการอุตสาหกรรม แต่โรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี มีความแตกต่างกัน ขึ้น
อยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความเหมาะสมของที่ตั้งความพร้อมของสาธารณูปโภค การคมนาคม
ขนส่ง แหล่งวัตถุดิบและตลาด พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่นมากที่สุด
ในเขตอำเภอคลองหลวง รองลงมาคือ อำเภอเมือง อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอ
ลาดหลุมแก้ว ตามลำดับ พื้นที่ที่มีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอหนองเสือ
(ตารางที่ 4-12) และเป็นที่น่าสนใจได้ว่าโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ กระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่
มีเส้นทางคมนาคมสะดวก ซึ่งสามารถทำให้การบริการด้านคมนาคมขนส่งทำได้รวดเร็วมากขึ้น นอก
จากความพร้อมของปัจจัยดังกล่าวที่เป็นเหตุให้พื้นที่อำเภอดังกล่าวข้างต้นมีโรงงานอุตสาหกรรมรวมตัว

กันเป็นจำนวนมาก บริเวณพื้นที่อำเภอคลองหลวงยังมี เขตอุตสาหกรรมนวนคร ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานส่งเสริมการลงทุน ให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520

ตารางที่ 4-12 จำนวนโรงงาน เงินทุน คนงานตามหมวดอุตสาหกรรม

ที่	อำเภอ	โรงงาน	เงินทุน(บาท)	คนงาน
1	เมือง	208	11,754,382,412	25,212
2	สามโคก	28	123,923,000	390
3	ลาดหลุมแก้ว	59	2,383,783,000	4,479
4	ธัญบุรี	132	5,209,319,338	7,811
5	คลองหลวง	300	27,477,433,939	78,443
6	ลำลูกกา	106	2,320,680,432	10,619
7	หนองเสือ	5	42,390,000	171
	รวม	838	49,311,912,121	127,125

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี 2534 สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

4.3.2.3 สาขาการค้า-บริการ มีความสำคัญต่อ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของ จังหวัดปทุมธานีคือ รองจากสาขาอุตสาหกรรม โดยในปี 2532 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 2,364.815 ล้านบาท หรือร้อยละ 17.65 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อัตราการขยายตัวร้อยละ 10.43 ต่อปี เป็นผลมาจากกิจการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตของสาขาอุตสาหกรรม การจำหน่าย และการตลาดเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนการค้า-บริการของจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดอื่นในภาค กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะเห็นว่าจังหวัดปทุมธานีมีส่วนแบ่งการผลิตในสาขานี้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดน้อยกว่า กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดนครปฐม

จังหวัดปทุมธานีมีศูนย์การค้าและแหล่งธุรกิจรวมทั้งร้านค้าที่จดทะเบียนพาณิชย์ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญ จำนวนมากอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอคลองหลวงและอำเภอธัญบุรี กิจกรรมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับกิจการอุตสาหกรรมทั้งในแง่ของการผลิต การจำหน่ายและการบริการ โดยในปี 2535 จังหวัดปทุมธานีมีผู้ประกอบการที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 3,189 แห่ง แยกเป็นบริษัทจำกัด 1,904 แห่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด 1,279 แห่ง และห้างหุ้นส่วนสามัญ 6 แห่ง อัตราการขยายตัวของผู้ประกอบการที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในช่วงระหว่างปี 2530-535 คิดเป็นร้อยละ 33.53 ต่อปี โดยช่วงที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุดคือช่วงปี 2535 ซึ่งมีอัตราการขยายตัวสูงจากปี 2534 ถึงร้อยละ 68.19 (ตารางที่ 4-13)

ตารางที่ 4-13 จำนวนผู้ประกอบการที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จังหวัดปทุมธานี ปี 2530-2535

ที่	ประเภทการจดทะเบียน	ปี 2530	ปี 2531	ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535
1	บริษัทจำกัด	403	535	706	908	1,135	1,904
2	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	371	416	490	590	755	1,279
3	ห้างหุ้นส่วนสามัญ	6	6	6	6	6	6
	รวม	780	957	1,202	1,504	1,896	3,189

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานี

นอกจากนี้จังหวัดปทุมธานียังมีการประกอบธุรกิจในด้านอื่น ได้แก่
 โรงแรมจำนวน 14 แห่ง จำนวนห้องพัก 739 ห้อง หอพักจำนวน 28 แห่ง โรงรับจำนำ 3 แห่ง
 และร้านอาหารจำนวน 327 แห่ง (ตารางที่ 4-14, 4-15 และ 4-16)

ตารางที่ 4-14 จำนวนโรงแรมในจังหวัดปทุมธานี ปี 2535

ที่	อำเภอ	จำนวน (แห่ง)	จำนวนห้องพัก (ห้อง)
1.	อ.เมืองปทุมธานี	2	104
2.	อ.ชัยบุรี	8	196
3.	อ.คลองหลวง	2	170
4.	อ.ลาดหลุมแก้ว	1	84
5.	อ.ลำลูกกา	1	185
	รวม	14	739

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี
 ธันวาคม 2535

ตารางที่ 4-15 จำนวนหอพักในจังหวัดปทุมธานี ปี 2535

ที่	อำเภอ	จำนวน(แห่ง)
1.	อ.ธัญบุรี	5
2.	อ.เมืองปทุมธานี	7
3.	อ.คลองหลวง	13
4.	อ.ลำลูกกา	3
	รวม	28

ที่มา : ที่ทำการประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี
พฤษภาคม 2536

ตารางที่ 4-16 ร้านอาหารในจังหวัดปทุมธานี ปี 2535

ที่	อำเภอ	จำนวน(แห่ง) ทั้งหมด	ได้มาตรฐาน (แห่ง)
1.	อ.เมืองปทุมธานี	51	41
2.	อ.สามโคก	23	6
3.	อ.ลาดหลุมแก้ว	39	22
4.	อ.ชัยบุรี	54	32
5.	อ.คลองหลวง	97	22
6.	อ.ลำลูกกา	54	25
7.	อ.หนองเสือ	9	4
	รวม	327	152

ที่มา : รายงานประจำปี 2535

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี

4.3.2.4 การเงินและการคลัง ในด้านสถาบันการเงิน จังหวัดปทุมธานี มีธนาคารพาณิชย์และธนาคารรัฐวิสาหกิจที่เปิดบริการในจังหวัดปี 2536 รวม 15 ธนาคาร จำนวน 44 แห่ง แยกเป็นธนาคารพาณิชย์ 12 ธนาคาร จำนวน 33 แห่ง และธนาคารรัฐวิสาหกิจ 3 ธนาคาร จำนวน 11 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอชัยบุรี และอำเภอคลองหลวง อัตราการขยายตัวของธนาคารสาขาของธนาคารพาณิชย์และธนาคารรัฐวิสาหกิจภายในจังหวัด ในช่วงปี 2530-2536 คิดเป็นร้อยละ 11.09 ต่อปี (ตารางที่ 4-17)

ตารางที่ 4-17 จำนวนธนาคารในจังหวัดปทุมธานี ปี 2536

ที่	ชื่อธนาคาร	จำนวน (แห่ง)						
		ปี 2530	ปี 2531	ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536
1.	กรุงเทพ	2	2	2	2	3	3	3
2.	กรุงเทพพาณิชย์การ	1	1	1	1	1	1	1
3.	ทหารไทย	1	1	1	2	2	2	2
4.	กสิกรไทย	2	2	3	3	3	5	5
5.	กรุงศรีอยุธยา	1	1	1	1	2	3	3
6.	ไทยทุน	2	2	3	3	4	4	4
7.	ไทยพาณิชย์	6	6	6	6	7	8	8
8.	ศรีนคร	2	2	2	2	2	2	2
9.	กรุงไทย	2	2	3	3	4	4	4
10.	เอเชีย	-	-	-	-	1	1	1
11.	นครหลวงไทย	-	-	-	-	1	2	2
12.	นครชน	-	-	-	-	-	1	1
13.	สหธนาคาร	-	-	-	-	-	1	1
14.	ออมสิน	5	5	5	5	5	5	5
15.	ชกส.	-	-	1	1	1	2	2
	รวม	24	24	28	29	36	44	44

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี

มกราคม 2536

สำหรับการคลังของจังหวัดปทุมธานีมีการจัดเก็บภาษีและปริมาณเงินหมุนเวียนสูง ในปี 2535 มีการจัดเก็บภาษีอากรประเภทต่างๆ คิดเป็นมูลค่า 8,082,047,742 บาท และมีปริมาณเงินหมุนเวียนในธนาคารพาณิชย์ รวม 17,998,527,406 บาท โดยการจัดเก็บภาษีอากร และปริมาณเงินหมุนเวียนในปี 2535 นี้ได้ลดลงจากปี 2534 คิดเป็นร้อยละ 30.41 และ 12.10 ตามลำดับ ในขณะที่ภาวะการออมของประชาชน ในปี 2535 ได้เพิ่มสูงขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องจากการชลดตัวของสภาพเศรษฐกิจโดยส่วนรวม (ตารางที่ 4-18, 4-19)

ตารางที่ 4-18 การจัดเก็บภาษีอากรจังหวัดปทุมธานี ปี 2531-2535

ปี	จำนวนเงิน(บาท)
2531	6,001,920,451
2532	7,970,503,803
2533	9,316,473,978
2534	11,619,110,909
2535	8,082,047,742

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี

ธันวาคม 2535

หมายเหตุ การจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ภาษีที่ดิน และสรรพากร

ตารางที่ 4-19 ปริมาณเงินหมุนเวียนในธนาคารพาณิชย์
จังหวัดปทุมธานี ปี 2531 - 2535

รายการ	ปี 2531	ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535
เงินฝาก	4,122,579,965	5,531,496,570	8,845,807,277	10,092,822,409	9,305,345,808
เงินเบิก	4,122,741,270	5,604,727,537	8,844,030,777	10,405,352,157	8,693,181,598
	8,245,321,235	11,146,224,107	17,689,838,054	20,498,174,566	17,998,527,406

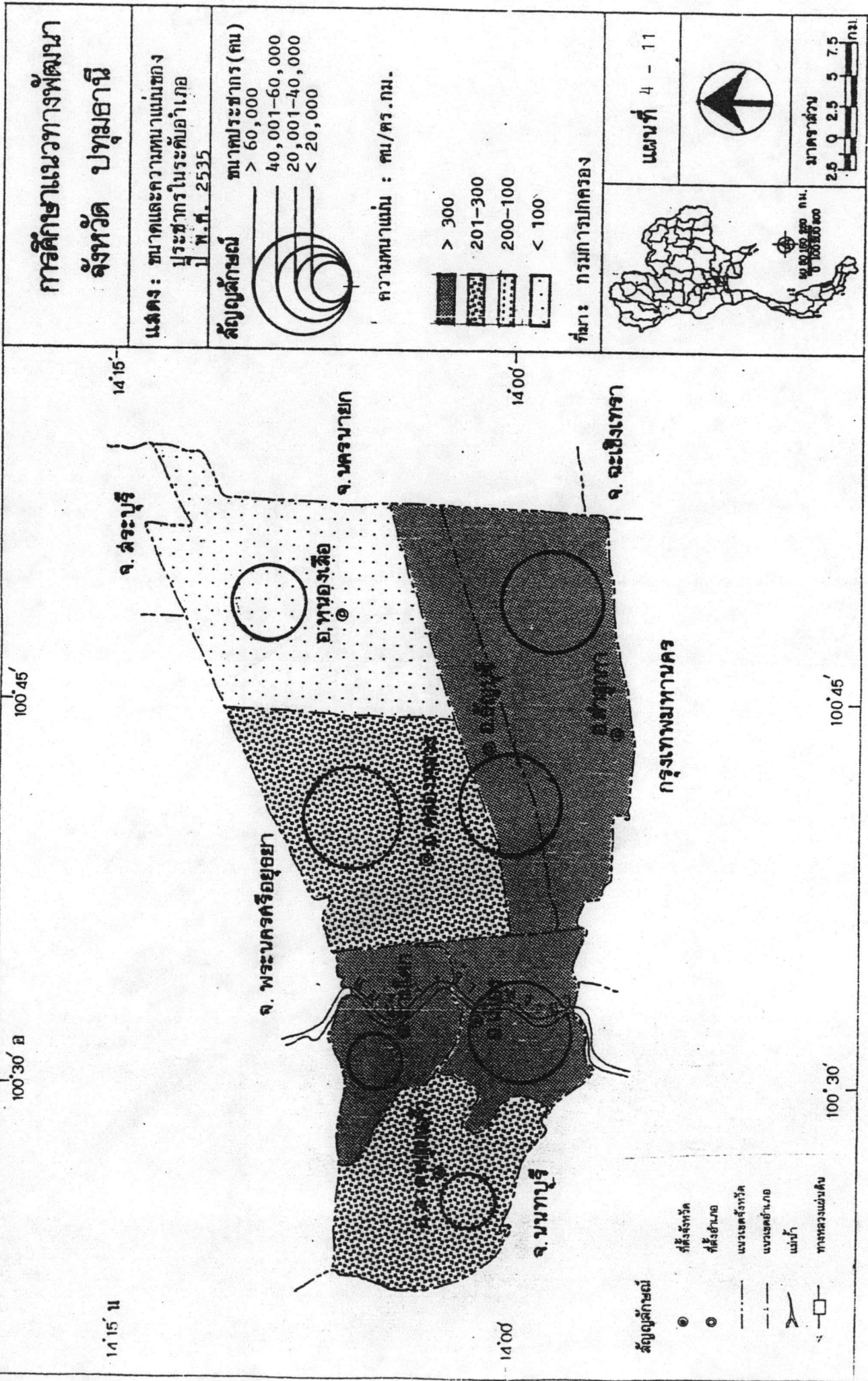
ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดปทุมธานี

มกราคม 2536

4.4 ลักษณะประชากร

4.4.1 ลักษณะทั่วไป

ในปี พ.ศ. 2535 จังหวัดปทุมธานี มีประชากรทั้งสิ้น 484,586 คน โดยประชากรอาศัยอยู่ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดดังนี้ อำเภอเมืองมีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ 100,242 คน หรือร้อยละ 20.69 รองลงมาได้แก่ อำเภอลำลูกกา 93,508 คน หรือร้อยละ 19.30 อำเภอธัญบุรี 89,280 คน หรือร้อยละ 18.42 อำเภอคลองหลวง 84,292 คน หรือร้อยละ 17.39 อำเภอหนองเสือ 41,274 คน หรือร้อยละ 8.52 และอำเภอสามโคก 38,872 คน หรือร้อยละ 8.02 ตามลำดับ ความหนาแน่นเฉลี่ยของจังหวัดปทุมธานีมีประมาณ 318 คนต่อตารางกิโลเมตร สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงสุดคืออำเภอเมือง 834 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอธัญบุรี 796 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอสามโคก 409 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอลำลูกกา 314 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอคลองหลวง 281 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอลาดหลุมแก้ว 202 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอหนองเสือ 99 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ (ตารางที่ 3-4 แผนที่ 4-10, 4-11)

4.4.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงของประชากรจังหวัดปทุมธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2535 อำเภอที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดของจังหวัด คือ อำเภอลำลูกกา 20,350 คน หรือร้อยละ 29.33 รองลงมาคือ อำเภอเมือง 17,366 คน หรือร้อยละ 25.03 อำเภอชัยบุรี 13,601 หรือร้อยละ 19.60 อำเภอคลองหลวง 12,112 คน หรือร้อยละ 17.45 อำเภอหนองเสือ 2,882 คน หรือร้อยละ 4.15 อำเภอลาดหลุมแก้ว 2,777 คน หรือร้อยละ 4.00 อำเภอสามโคก 305 คน หรือร้อยละ 0.44 ตามลำดับ

4.4.3 ประชากรเมืองและประชากรชนบท

4.4.3.1 ประชากรเมือง

ในปี พ.ศ. 2530 จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนประชากรเมือง 183,663 คน คิดเป็น 44.24 % ของจังหวัด โดยอำเภอที่มีประชากรเมืองมากที่สุดคือ อำเภอชัยบุรี 67,729 คน รองลงมาได้แก่อำเภอลำลูกกา 44,177 คน อำเภอคลองหลวง 39,534 คน อำเภอเมือง 18,643 คน อำเภอสามโคก 7,501 คน อำเภอลาดหลุมแก้ว 4,608 คน และอำเภอหนองเสือ 1,471 คน ตามลำดับ

ส่วนปี พ.ศ. 2535 จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนประชากรเมือง 216,545 คน คิดเป็น 44.69 % ของจังหวัด (เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2530 32,882 คน) โดยอำเภอที่มีประชากรเมืองมากที่สุด คือ อำเภอชัยบุรี 80,254 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอลำลูกกา 52,376 คน อำเภอคลองหลวง 46,870 คน อำเภอเมือง 20,944 คน อำเภอสามโคก 8,893 คน อำเภอลาดหลุมแก้ว 5,464 คน และอำเภอหนองเสือ 1,744 คน ตามลำดับ (ตารางที่ 4-20)

4.4.3.2 ประชากรชนบท

ในปี พ.ศ. 2530 จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนประชากรชนบท 231,530 คน คิดเป็น 55.76 % ของจังหวัด อำเภอที่มีประชากรชนบทมากที่สุดคือ อำเภอเมือง 64,233 คน รองลงมาได้แก่อำเภอหนองเสือ 36,921 คน อำเภอคลองหลวง 32,646 คน อำเภอสามโคก 31,066 คน อำเภอลาดหลุมแก้ว 29,733 คน อำเภอลำลูกกา 28,981 คน และอำเภอชัยบุรี 7,950 คน ตามลำดับ

ส่วนปี พ.ศ. 2535 จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนประชากรชนบท 268,041 คน คิดเป็น 55.31 % ของจังหวัด (เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2530 36,511 คน) โดยอำเภอที่มีประชากรชนบทมากที่สุด คือ อำเภอเมือง 79,298 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอลำลูกกา 41,132 คน อำเภอหนองเสือ 39,530 คน อำเภอลองหลวง 37,422 คน อำเภอลาดหลุมแก้ว 31,654 คน อำเภอสามโคก 29,979 คน และอำเภอชัยบุรี 9,026 คน ตามลำดับ (ตารางที่ 4-20)

ตารางที่ 4-20 จำนวนประชากรเมืองและชนบท ของจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2530-2535

อำเภอ	ปี 2530		รวม	ปี 2535		รวม
	ประชากรเมือง	ประชากรชนบท		ประชากรเมือง	ประชากรชนบท	
เมือง	18,643	64,233	82,876	20,944	79,298	100,242
สามโคก	7,501	31,066	38,567	8,893	29,979	38,872
ลาดหลุมแก้ว	4,608	29,733	34,341	5,464	31,654	37,118
ชัยบุรี	67,729	7,950	75,679	80,254	9,026	89,280
ลำลูกกา	44,177	28,981	73,158	52,376	41,132	93,508
คลองหลวง	39,534	32,646	72,180	46,870	37,422	84,292
หนองเสือ	1,471	36,921	38,392	1,744	39,530	41,274
จังหวัดปทุมธานี	183,663	231,530	415,193	216,545	268,041	484,586
%	44.24	55.76	100	44.69	55.31	100

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เมื่อพิจารณาประชากรเมืองและชนบทของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ประชากรเมืองส่วนใหญ่จะกระจายอยู่บริเวณฝั่งด้านซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือด้านทิศตะวันออกของจังหวัด คือ อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอคลองหลวง โดยประชากรของอำเภอดังกล่าว จะอยู่บริเวณถนนพหลโยธินสำหรับประชากรชนบทจะกระจายอยู่บริเวณฝั่งด้านขวาของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือด้านทิศทางตะวันตกของจังหวัด คือ อำเภอเมือง อำเภอสสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว ส่วนอำเภอหนองเสือนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรและมีเพียงสาขาภิบาล 1 แห่ง เท่านั้น

4.4.4 การตั้งถิ่นฐานของประชากร

การตั้งถิ่นฐานของประชากรจังหวัดปทุมธานี มีลักษณะรวมตัวกันในบริเวณตอนกลางของจังหวัด ซึ่งเป็นเขตชุมชนเดิม คือ บริเวณตำบลบางปรอก ตำบลบางกะดี ตำบลบางฉาง ตำบลบางหลวง อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง และตำบลสามโคก ซึ่งอยู่ในพื้นที่อำเภอสสามโคก ประชากรในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ได้ก่อตัวมาในระยะแรกของการสร้างเมือง ความเจริญเติบโตของชุมชนดั้งเดิมได้รับอิทธิพลจากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอาศัยเส้นทางน้ำในการเดินทางและขนส่งสินค้า ซึ่งในปัจจุบันบริเวณดังกล่าวยังเป็นชุมชนใหญ่มีบ้านเรือนปลูกสร้างอยู่อย่างหนาแน่นปะปนกับโรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง ซึ่งตั้งเรียงรายตามพื้นที่สองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา

ต่อมาได้มีการพัฒนาระบบ โครงข่ายถนนเพื่อเชื่อมโยงจังหวัดปทุมธานี กับจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งการตัดถนนเพิ่มเติมภายในจังหวัดปทุมธานี ยังผลให้เกิดความเจริญแก่จังหวัดปทุมธานีอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นจุดเชื่อมต่อของถนนสายหลัก ทำให้เกิดชุมชนหนาแน่นใหม่ก่อตัวตามแนวถนน เช่น พื้นที่ใกล้เคียงถนนพหลโยธิน ได้แก่ อำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา

4.5 ลักษณะทางสังคม

4.5.1 การศึกษา

จังหวัดปทุมธานีมีสถานศึกษาในระบบโรงเรียนทั้งของรัฐ และเอกชนรวม 264 แห่ง จำนวนนักเรียน นักศึกษา 130,780 คน จำนวนครูและอาจารย์ 7,467 คน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 4-21 จำนวนสถานศึกษา นักเรียนนักศึกษา ครู อาจารย์ในแต่ละระดับ
การสอน รวม ทุกสังกัด จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

สังกัด	สถานศึกษา (แห่ง)	นักเรียน นักศึกษา	ครู อาจารย์	ระดับการสอน
<u>สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ</u>	245	104,162	5,273	อนุปาล-อุดมฯ
-ร.ร. สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา แห่งชาติ (ส.ป.ช.)	178	51,688	2,693	อนุปาล-ม.ต้น
-ร.ร. สังกัดกรมสามัญศึกษา (ส.ศ.)	15	23,429	1,089	
* ม.ต้น	3	19,072	742	
* ม.ปลาย	12	4,357	297	
* ไม่ได้ทำการสอน	-	-	50	
-ร.ร. สังกัดกรมการศาสนา (ร.ร.พระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ศ.น.)	2	277	18	ม.ต้น-ม.ปลาย
-ร.ร. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ การศึกษาเอกชน (ส.ช.)	44	22,050	962	อนุปาล-ปวส.
* สาขาสามัญ	42	18,560	848	อนุปาล-ม.ต้น
* สาขาอาชีพ	2	3,490	114	ปวส.
-สังกัดกรมการฝึกหัดครู	2	2,237	207	อนุปาล-ป.ตรี
* สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยฯ	1	1,730	175	ป.ตรี
* โรงเรียนสาธิต	1	507	32	อนุปาล-ประถมฯ
-สังกัดกรมอาชีวศึกษา	2	3,497	197	ปวช.-ปวส.
* วิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี	1	3,437	141	ปวช.-ปวส.
* ศูนย์ฝึกวิศวกรรมเกษตร	1	60	56	ปวส.

ตารางที่ 4-21 (ต่อ)

สังกัด	สถานศึกษา (แห่ง)	นักเรียน นักศึกษา	ครู อาจารย์	ระดับการสอน
-สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (วิทยาเขตปทุมธานี)	1	704	70	ปวช.-ปวส.
-สังกัดกรมพลศึกษา (วิทยาลัยพลศึกษา กรุงเทพ)	1	280	37	ป.ศ.สูง-ป.ตรี
<u>นอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ</u>	19	26,588	2,194	อนุปาล-อุดมฯ
-ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	13	404	20	เด็กเล็ก
-โรงเรียนเทศบาล	1	875	33	อนุปาล-ม.ต้น
-ร.ร. สังกัดกรมประชาสัมพันธ์	1	70	12	อนุปาล-ประถมฯ
-มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	1	4,458	714	ป.ตรี
-มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	1	9,324	697	ป.ตรี
-มหาวิทยาลัยรังสิต	1	10,540	580	ป.ตรี
-สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย	1	978	138	ป.โท-ป.เอก
รวมทั้งสิ้น	264	130,750	7,467	อนุปาล-ป.เอก

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-21 การจัดการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับอนุปาลและประถมศึกษา รองลงมาจะเป็นระดับมัธยมศึกษา สำหรับระดับอุดมศึกษานั้น ตามแผนการศึกษาแห่งชาติระบุไว้ว่าการจัดการศึกษาในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ถือว่าเป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากข้อระบุดังกล่าว จังหวัดปทุมธานีจะมีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ถึง 11 แห่ง ซึ่งรวมทั้งที่จัดสอนถึงระดับ ปวส.ด้วย ซึ่งนับได้ว่าจังหวัดปทุมธานีมีสถานศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 4-22 อัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรวัยเรียน จำแนกตามชั้น/ระดับการศึกษาและอายุ
จังหวัด ปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

ชั้น/ระดับการศึกษา	อายุ	จำนวน นักเรียน	ประชากร วัยเรียน	%ของ นร.ต่อ ประชากร	%ของ นร.ต่อ นร.ทั้งหมด	หมายเหตุ
อ.1 (3 ปี สช.)	3	2,078	9,672	21.48	1.60	
อ.2 (อ.1 สปช.)	4	6,351	9,816	64.70	4.88	
อ.3 (อ.2 สปช.)	5	5,526	10,272	53.80	4.25	
เด็กเล็ก	5	1,736	10,272	16.90	1.33	
รวมก่อนประถมฯ	3-5	15,691	29,760	52.73	12.06	
ป.1	6	9,347	10,184	91.78	7.19	
ป.2	7	8,704	10,048	86.62	6.69	
ป.3	8	8,563	9,864	86.81	6.58	
ป.4	9	8,238	9,632	85.53	6.33	
ป.5	10	8,162	9,312	87.65	6.27	
ป.6	11	9,528	9,008	105.77	7.32	
รวมประถมฯ	6-11	52,542	58,048	90.51	40.39	
ม.1	12	9,339	8,856	105.45	7.18	
ม.2	13	6,999	8,848	79.10	5.38	
ม.3	14	6,416	8,984	71.42	4.93	
รวม ม.ต้น	12-14	22,754	26,688	85.26	17.49	
ม.4	15	4,264	9,104	46.84	3.28	
ม.5	16	3,264	9,128	35.76	2.51	
ม.6	17	2,652	9,176	28.90	2.04	
รวม ม.ปลาย	15-17	10,180	27,408	37.14	7.83	

ตารางที่ 4-22 (ต่อ)

ชั้น/ระดับการศึกษา	อายุ	จำนวน นักเรียน	ประชากร วัยเรียน	%ของ นร.ต่อ ประชากร	%ของ นร.ต่อ นร.ทั้งหมด	หมายเหตุ
อุดมฯ 1	18	14,102	9,248	152.49	10.84	
อุดมฯ 2	19	8,139	9,344	87.10	6.26	
อุดมฯ 3	20	3,448	9,536	36.16	2.65	
อุดมฯ 4	21	3,224	9,712	33.20	2.48	
รวมอุดมศึกษา	18-21	28,913	37,840	76.41	22.23	
รวม	3-21	130,080	179,744	72.37	100.00	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-23 อัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 และ ม.4 จำแนกตามอำเภอ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

อำเภอ	จบ ป.6	ต่อ ม.1	ร้อยละ	จบ ม.3	ต่อ ม.4 สายสามัญ	ร้อยละ	ต่อ ม.4 สายอาชีพ	ร้อยละ
เมืองฯ	2,259	2,101	93.01	1,354	658	48.60	2,254	166.47
สามโคก	773	617	79.82	271	41	15.13	-	-
ลาดหลุมแก้ว	852	604	70.89	386	67	17.36	-	-
ธัญบุรี	2,104	2,704	128.52	1,697	518	30.52	104	6.13
คลองหลวง	1,882	1,842	97.87	905	447	49.39	-	-
ลำลูกกา	2,119	991	46.77	469	92	19.62	-	-
หนองเสือ	895	480	53.63	196	83	42.35	-	-
รวม	10,884	9,339	85.80	5,278	1,906	36.11	2,358	44.68

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-23 อัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 ของจังหวัดปทุมธานีคิดเป็นร้อยละ 85.80 เมื่อพิจารณาในรายอำเภอ พบว่า อำเภอธัญบุรีมีอัตราการเรียนต่อมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 128.52 ทั้งนี้เนื่องเพราะมีนักเรียนจากอำเภอลำลูกกาและที่อื่นๆ เข้ามาเรียนต่อในอำเภอธัญบุรี รองลงมา ได้แก่ อำเภอคลองหลวง ร้อยละ 97.87 และอำเภอเมือง ร้อยละ 93.01 ส่วนอำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา มีอัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 ค่อนข้างน้อยกว่าอำเภออื่นๆโดยมีอัตราการเรียนต่อ ร้อยละ 53.63 และ 46.77 ตามลำดับ

สำหรับอัตราการเรียนต่อชั้น ม.4 สายสามัญ คิดเป็นร้อยละ 36.11 ในขณะที่อัตราการเรียนต่อชั้น ม.4 สายอาชีพ ร้อยละ 44.68 โดยมีการเรียนต่อชั้น ม.4 สายอาชีพเฉพาะในอำเภอเมืองและอำเภอธัญบุรี

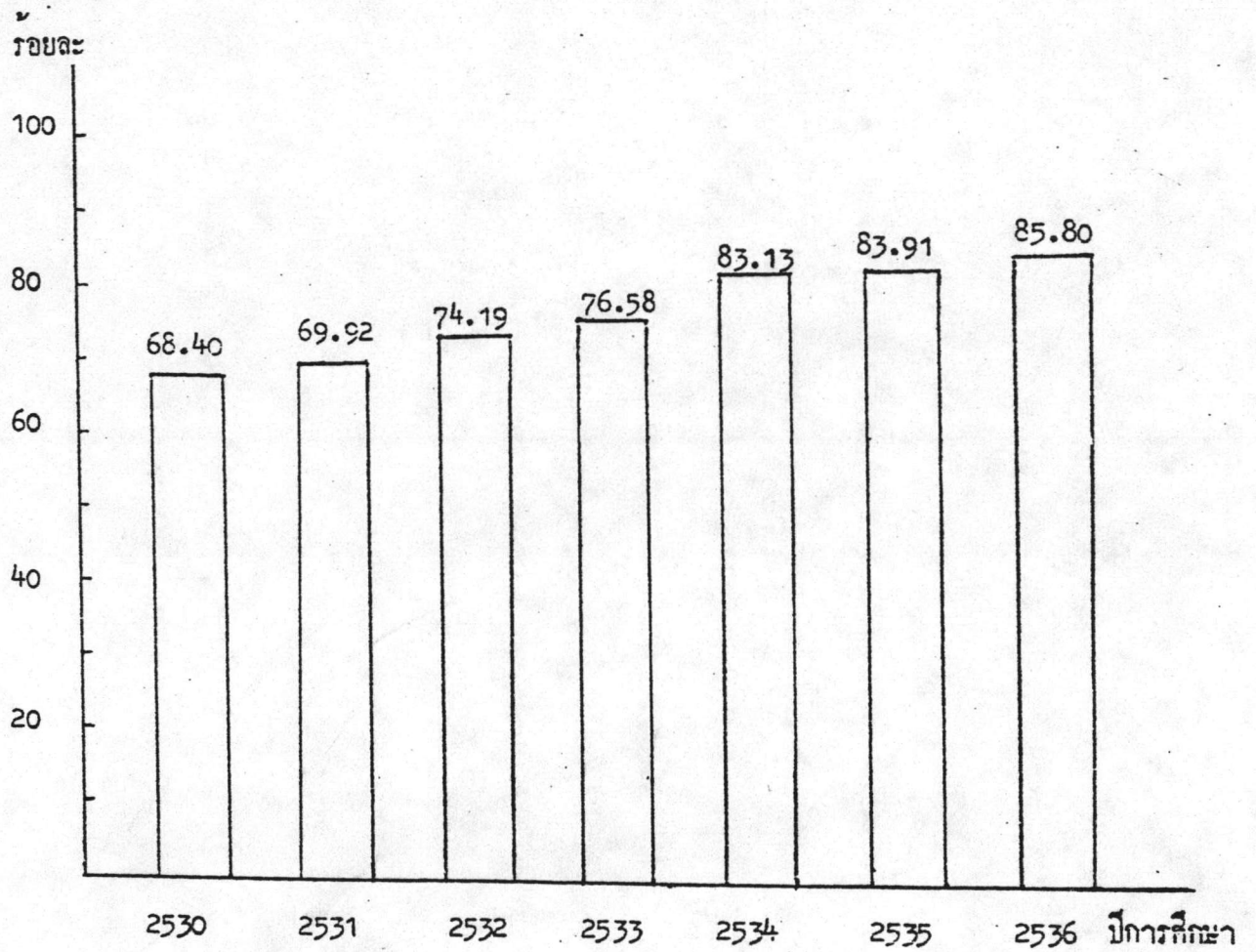
ตารางที่ 4-24 อัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 และ ม.4 จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530-2536

ปีการศึกษา	จบ ป.6	ต่อ ม.1	ร้อยละ	จบ ม.3	ต่อ ม.4 สาขาสามัญ	ร้อยละ	ต่อ ม.4 สาขาอาชีพ	ร้อยละ
2530	7,111	4,864	68.40	4,380	1,695	38.70	1,368	31.23
2531	7,510	5,251	69.92	3,796	1,424	37.51	1,326	34.93
2532	7,461	5,535	74.19	3,877	1,271	32.78	1,438	37.09
2533	8,112	6,212	76.58	4,015	1,315	32.75	1,667	41.52
2534	8,163	6,786	83.13	4,550	1,461	32.11	1,789	39.32
2535	8,566	7,179	83.91	4,653	1,547	33.23	2,137	45.91
2536	10,884	9,339	85.80	5,278	1,906	36.11	2,358	44.68

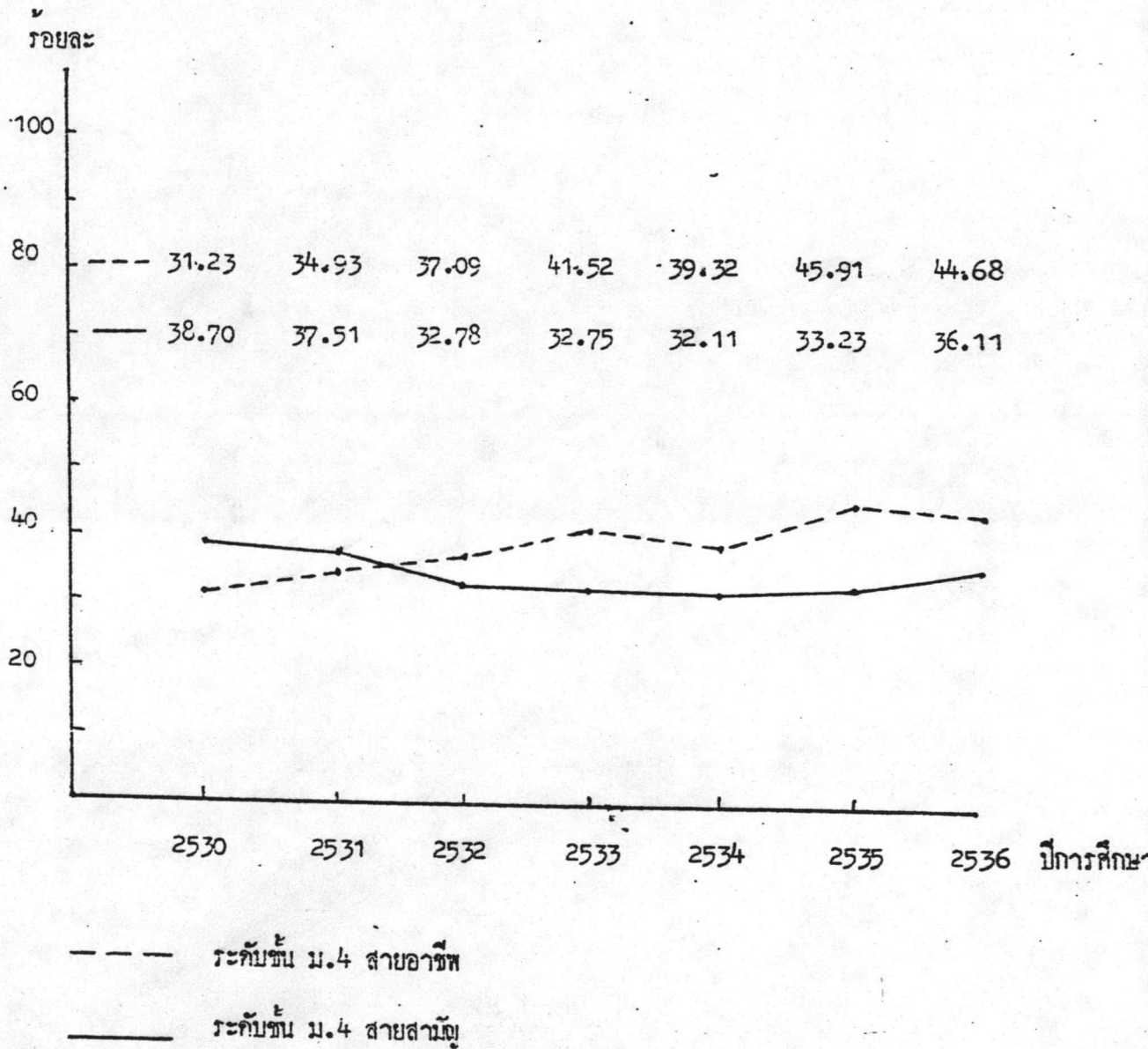
ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-24 อัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 ของจังหวัดปทุมธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (2530-2536) โดยตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมา มีอัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องเพราะได้มีการรณรงค์กันอย่างหนัก เพื่อสนองนโยบายการขยายโอกาส ระดับ ม.ต้น สำหรับอัตราการเรียนต่อชั้น ม.4 สาขาสามัญ กลับมีอัตราการเรียนต่อลดลงที่เห็นได้ชัดก็เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2532-2534 แต่ในปีการศึกษา 2535 เพิ่มขึ้นเล็กน้อย (ร้อยละ 33.23) และในปีการศึกษา 2536 ก็เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 36.11 ส่วนอัตราการเรียนต่อชั้น ม.4 สาขาอาชีพ มีการเพิ่มขึ้นในช่วงต้น (2530-2533) แต่ในปีการศึกษา 2534 กลับลดลงเล็กน้อย (ร้อยละ 39.32) และก็เพิ่มขึ้นอีกในปีการศึกษา 2535 (ร้อยละ 45.91) โดยในปีการศึกษา 2536 มีอัตราการเรียนต่อร้อยละ 44.68

แผนภูมิที่ 4-2 อัตราการเรียนต่อชั้น ม.1 จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530-2536

แผนภูมิที่ 4-3 อัตราการเรียนต่อชั้น ม.4 สายสามัญ และสายอาชีพ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2530-2536

ตารางที่ 4-25 อัตราการเพิ่มของนักเรียน จำแนกตามสังกัดและระดับการศึกษาจังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

ระดับการศึกษา	จำนวน นร. ปีการศึกษา 2535	จำนวน นร. ปีการศึกษา 2536	ร้อยละ	หมายเหตุ
ก่อนประถมศึกษา	14,548	15,763	8.35	เครื่องหมาย- หมายถึงลดลง เครื่องหมาย+ หมายถึงเพิ่มขึ้น
- สปช.	8,159	8,916	9.28	
- สช.	6,019	6,404	6.40	
- กผ.	171	179	4.68	
- ศน.	26	72	176.92	
- เทศบาล	155	170	9.68	
- กรมประชาฯ	18	22	22.22	
ประถมศึกษา	55,063	52,542	- 4.58	
- สปช.	43,306	40,389	- 6.74	
- สช.	10,625	11,147	4.91	
- กผ.	317	328	3.47	
- เทศบาล	676	630	- 6.80	
- กรมประชาฯ	139	48	-65.47	
ม.ต้น	19,690	22,754	15.56	
- สศ.	17,289	19,072	10.31	
- สช.	1,041	1,009	- 3.07	
- สปช.	1,238	2,383	92.49	
- เทศบาล	-	37	100.00	
- ศน.	122	215	76.23	
ม.ปลาย	3,955	4,419	11.73	
- สศ.	3,955	4,357	10.16	
- ศน.	-	62	100.00	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-25 อัตราการเพิ่มของนักเรียน ในจังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536 ในระดับก่อนประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 8.35 โดยสังกัดกรมการศาสนา (ศน.) มีอัตราการเพิ่มมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 176.92 รองลงมาได้แก่ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 22.22 สังกัดเทศบาล และ สปช. มีอัตราการเพิ่ม ร้อยละ 9.68 และ 9.28 ตามลำดับ ส่วนสังกัด กพ. มีอัตราการเพิ่มน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.68

ในระดับประถมศึกษา มีอัตราการเพิ่มของนักเรียนลดลง คิดเป็นร้อยละ - 4.58 โดยสังกัดกรมประชาสัมพันธ์มีอัตราการลดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ -65.47 รองลงมาได้แก่สังกัดเทศบาล และ สปช. มีอัตราการลดร้อยละ - 6.80 และ - 6.74 ตามลำดับ ส่วนสังกัด สช. และ กพ. มีอัตราการเพิ่ม ร้อยละ 4.91 และ 3.47 ตามลำดับ

ในระดับ ม.ต้น มีอัตราการเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 15.56 โดยสังกัดเทศบาล มีอัตราการเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากเพิ่งเปิดรับ ม.ต้น ในปีนี้ รองลงมาได้แก่สังกัด สปช. และ ศน. ร้อยละ 92.49 และ 76.23 ตามลำดับ แต่สังกัด สช. กลับลดลง โดยมีอัตราการลดคิดเป็นร้อยละ - 3.07

สำหรับในระดับ ม.ปลาย มีอัตราการเพิ่ม ร้อยละ 11.73 โดยสังกัด ศน. มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 100 เนื่องจากเพิ่งเปิดรับ ม.ปลายในปีนี้ ส่วนสังกัด สศ. มีอัตราการเพิ่มร้อยละ 10.16

ตารางที่ 4-26 อัตราส่วนนักเรียนนักศึกษาของรัฐต่อเอกชน จำแนกตามระดับการศึกษาจังหวัดปทุมธานี
ปีการศึกษา 2536

ระดับ	จำนวน นร., นศ. ของรัฐ	จำนวน นร., นศ. ของเอกชน	รวม	รัฐ : เอกชน
ก่อนประถมฯ	9,287	6,404	15,691	59 : 41
ประถมฯ	41,395	11,147	52,542	79 : 21
ม. ต้น	21,745	1,009	22,754	96 : 4
ม. ปลาย	7,173	3,007	10,180	70 : 30
-สายสามัญ	4,419	-	4,419	100 : 0
-สายอาชีพ	2,754	3,007	5,761	48 : 52
อุดมศึกษา	6,780	20,383	27,163	25 : 75
รวม	86,380	41,950	128,330	67 : 33

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-26 จังหวัดปทุมธานีมีค่าอัตราส่วนนักเรียน นักศึกษา ของรัฐต่อเอกชน เท่ากับ 67:33 โดยในระดับก่อนประถมศึกษามีค่าอัตราส่วน 59:41 ระดับประถมศึกษา 79:21 ระดับ ม.ต้น 96 : 4 ส่วนระดับ ม.ปลายสายอาชีพมีค่าอัตราส่วนเท่ากับ 48 : 52 และในระดับ อุดมศึกษามีค่าอัตราส่วน 25 : 75

ตารางที่ 4-27 อัตราส่วนนักเรียนชั้น ม.ปลาย สายสามัญต่อสายอาชีพ จำแนกตามอำเภอ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

รายการ อำเภอ	จำนวนนักเรียนชั้น ม.ปลาย		สายสามัญ:สายอาชีพ	หมายเหตุ (รวม)
	สายสามัญ	สายอาชีพ		
เมือง	1,509	5,495	22 : 78	7,004
สามโคก	102	-	100 : 0	102
ลาดหลุมแก้ว	135	-	100 : 0	135
ชัยบุรี	1,206	266	82 : 18	1,472
คลองหลวง	973	86	92 : 8	1,059
ลำลูกกา	221	-	100 : 0	221
หนองเสือ	187	-	100 : 0	187
รวม	4,333	5,847	43 : 57	10,180

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-27 จังหวัดปทุมธานีมีอัตราส่วนนักเรียนชั้น ม.ปลายสายสามัญต่อสายอาชีพ เท่ากับ 43:57 เมื่อพิจารณาในแต่ละอำเภอ พบว่า อำเภอเมืองมีค่าอัตราส่วนนักเรียนชั้น ม.ปลายสายสามัญต่อสายอาชีพ เท่ากับ 22 : 78 อำเภอชัยบุรี 82: 18 อำเภอคลองหลวง 92 : 8 ส่วนอำเภออื่นๆ ไม่มีนักเรียนชั้น ม. ปลายอาชีพ

ตารางที่ 4-28 สัดส่วนครู อาจารย์ จำแนกตามสังกัดและวุฒิ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

สังกัด	วุฒิ ครู อาจารย์								รวม	
	สูงกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรี		อนุปริญญา		ต่ำกว่าอนุปริญญา			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สพช.	30	0.40	2,220	29.81	294	3.95	149	2.00	2,693	36.16
สศ.	71	0.95	929	12.47	85	1.14	4	0.05	1,089	14.62
สช.	11	0.15	486	6.53	213	2.86	252	3.38	962	12.92
อศ.	22	0.30	156	2.09	19	0.26	-	-	197	2.65
รม.	32	0.43	37	0.50	-	-	1	0.01	70	0.94
พล.	17	0.23	20	0.27	-	-	-	-	37	0.50
กผ.	144	1.93	63	0.85	-	-	-	-	207	2.78
กรมศาสนา	-	-	7	0.09	3	0.04	8	0.11	18	0.24
กรมประชาสัมพันธ์	-	-	11	0.15	1	0.01	-	-	12	0.16
เทศบาล	-	-	31	0.42	2	0.03	-	-	33	0.44
ทบวงฯ	1,396	18.75	729	9.79	4	0.05	-	-	2,129	28.59
รวม	1,723	23.14	4,689	62.96	621	8.34	414	5.56	7,447	100.00

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-28 จังหวัดปทุมธานีมีครู อาจารย์ ที่มีวุฒิปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.96 รองลงมาได้แก่ วุฒิสองปริญญาตรี ร้อยละ 23.14 อนุปริญญา ร้อยละ 8.34 และต่ำกว่าอนุปริญญา ร้อยละ 5.56 เมื่อพิจารณาในแต่ละสังกัด พบว่า สังกัด สพช. และ สช. ยังมีครูวุฒิต่ำกว่าอนุปริญญาอยู่เป็นจำนวนมาก คือ 149 และ 252 คน ตามลำดับ

ตารางที่ 4-29 อัตราส่วน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อห้อง และครูต่อห้อง จำแนกตามสังกัด
จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

สังกัด	จำนวน นร.	จำนวนครู	จำนวนห้อง	นร.ต่อครู	นร.ต่อห้อง	หมายเหตุ
สพช.	51,688	2,693	2,062	20:1	25:1	
สศ.	23,429	1,039	586	23:1	40:1	
สช.						
- สายสามัญ	18,560	848	575	22:1	32:1	
- สายอาชีพ	3,490	114	75	31:1	47:1	
อส.	3,497	197	92	18:1	38:1	
รม.	704	70	23	10:1	31:1	
.	280	37	-	8:1	-	
กผ.						
- สาธิต	507	32	12	16:1	42:1	
- รก.	1,730	205	-	8:1	-	
ศาสนา	277	18	10	15:1	28:1	
เทศบาล	875	33	28	27:1	31:1	
กรมประมง	70	12	6	6:1	12:1	
ทบวงฯ	25,219	2,129	-	12:1	-	
รวม	130,730	7,447	-	18:1	-	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-30 อัตราการคงอยู่ของนักเรียน จำแนกตามระดับชั้น และสังกัด จังหวัดปทุมธานี
ปีการศึกษา 2536

ระดับ/สังกัด	นร. นศ. ชั้นสุดท้าย ปีการศึกษา 2536	นร. นศ. ชั้นปีที่ 1 รุ่นเดียวกัน	ร้อยละ
<u>ประถมฯ (ป.6)</u>			
สพช.	7,800	9,318	83.71
สช.	1,579	1,756	89.92
เทศบาล	103	117	88.03
<u>ม.ต้น (ม.3)</u>			
สศ.	5,597	5,929	94.40
สช.	367	400	91.75
สพช.	374	457	81.84
<u>ม.ปลาย (ม.6)</u>			
สศ.	1,158	1,461	79.26

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-30 อัตราการคงอยู่ของนักเรียนชั้น ป.6 พบว่า สังกัด สช. มีอัตราการคงอยู่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.92 รองลงมาได้แก่สังกัด เทศบาล ร้อยละ 88.03 และสังกัด สพช. ร้อยละ 83.71 ส่วนระดับชั้น ม. 3 พบว่า สังกัด สศ. มีอัตราการคงอยู่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.40 รองลงมาได้แก่สังกัด สช. ร้อยละ 91.75 และสังกัด สพช. ร้อยละ 81.84 สำหรับระดับชั้น ม. 6 มีเพียงสังกัดเดียวคือ สศ. อัตราการคงอยู่คิดเป็นร้อยละ 79.26

ตารางที่ 4-31 อัตราการสำเร็จการศึกษา จำแนกตามสังกัดและระดับชั้น จังหวัดปทุมธานี
ปีการศึกษา 2536

สังกัด	นักเรียนชั้น ป.6			นักเรียนชั้น ม.3			นักเรียนชั้น ม. 6		
	นร.เต็ม	สอบได้	ร้อยละ	นร.เต็ม	สอบได้	ร้อยละ	นร.เต็ม	สอบได้	ร้อยละ
สปช.	9,317	9,199	97.87	-	-	-	-	-	-
สศ.	-	-	-	5,442	4,948	90.92	1,115	1,060	95.07
สช.	1,579	1,564	99.05	339	330	97.35	-	-	-
เทศบาล	147	146	99.32	-	-	-	-	-	-
รวม	11,043	10,829	98.06	5,781	5,278	91.30	1,115	1,060	95.07

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-31 จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการสำเร็จการศึกษา ในระดับชั้น ป.6 คิดเป็นร้อยละ 98.06 โดยสังกัดเทศบาลมีอัตราการสำเร็จการศึกษาสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99.32 รองลงมาได้แก่สังกัด สช. ร้อยละ 99.05 และสังกัด สปช. ร้อยละ 97.87

ส่วนในระดับชั้น ม.3 มีอัตราการสำเร็จการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 91.30 โดยสังกัด สช. และ สศ. มีอัตราการสำเร็จการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 97.35 และ 90.92 ตามลำดับ

สำหรับระดับชั้น ม.6 ได้แก่สังกัด สศ. เพียงสังกัดเดียว โดยมีอัตราการสำเร็จการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 95.07

ตารางที่ 4-32 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น ป.6 จำแนกตามรายวิชา และสังกัด
ปีการศึกษา 2536

รายวิชา	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ		หมายเหตุ
	สังกัด สปช.	สังกัด สช.	
ภาษาไทย	71.67	76.40	
คณิตศาสตร์	63.04	68.02	
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	66.02	70.45	
การวางและพื้นฐานอาชีพ	78.14	80.88	
ภาษาอังกฤษ	71.41	71.88	

- ที่มา : 1. เอกสาร สปจ. ปทุมธานี ที่ 9/2536 หน่วยศึกษานิเทศก์ สปจ. ปทุมธานี
2. เอกสารลำดับที่ 1/2536 ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา สนง.ศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-32 นักเรียนชั้น ป.6 สังกัด สปช. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการงาน และพื้นฐานอาชีพ มากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 78.14 รองลงมาได้แก่วิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 71.67 และ 71.41 ตามลำดับ แต่วิชาคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าทุกวิชา โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 63.04 สำหรับสังกัด สช. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพมากที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80.88 รองลงมาได้แก่ วิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 76.40 และ 71.88 แต่วิชาคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าทุกวิชา โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 68.02

ตารางที่ 4-33 จำนวนห้อง/กลุ่ม นักศึกษา และครู/ผู้สอน สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน
จำนวนแผนกตามกิจกรรมการศึกษา ปีการศึกษา 2536

	ห้อง/กลุ่ม	นักศึกษา	ครู/ผู้สอน	นักศึกษาระครู	หมายเหตุ
1. สาขาสัมฤทธิ์และต่อเนื่อง					
1.1 ประเภทชั้นเรียน					
- ประถมฯ	28	446	60	7:1	
- ม.ต้น	42	1,218	62	20:1	
- ม.ปลาย	6	262	23	11:1	
1.2 ประเภททางไกล					
- ประถมฯ	40	913	40	23:1	
- ม.ต้น	174	8,669	174	50:1	
- ม.ปลาย	237	7,633	237	32:1	
1.3 ประเภทตนเอง					
- ประถมฯ	-	-	-	-	
- ม.ต้น	6	392	6	65:1	
- ม.ปลาย	7	679	7	97:1	
1.4 โครงการขยายโอกาส					
- พลเรือน	51	1,389	51	27:1	
- ทหารประจำการ	4	204	4	51:1	
- ประกาศนียบัตรอาชีพ	4	65	4	16:1	
2. สาขาอาชีพ					
2.1 วิชาชีพระยะสั้น	129	2,298	157	15:1	
2.2 กลุ่มสนใจ	15	247	15	16:1	
รวม	743	24,415	840	29:1	

ที่มา : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

ตารางที่ 4-34 แหล่งบริการความรู้ และข่าวสารข้อมูล จำแนกตามอำเภอ จังหวัดปทุมธานี
ปีการศึกษา 2536

รายการ อำเภอ	ห้องสมุด ประชาชน	จำนวน ตำบล	ห้องสมุด ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	ที่อ่านหนังสือ หมู่บ้าน	โสตทัศน ศึกษา	อุทยาน ศึกษา	หมายเหตุ
เมือง	1	14	-	81	12	9	3	
สามโคก	1	11	-	58	6	6	3	
ลาดหลุมแก้ว	1	7	-	61	18	6	3	
ชัยบุรี	-	6	-	28	4	2	1	
คลองหลวง	1	7	-	106	10	4	1	
ลำลูกกา	1	8	-	126	18	8	3	
หนองเสือ	1	7	-	69	10	4	1	
รวม	6	60	-	529	78	39	15	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

จากตารางที่ 4-34 จังหวัดปทุมธานีมีห้องสมุดประชาชน 6 แห่ง แยกเป็นอำเภอละ 1 แห่ง ยกเว้นอำเภอชัยบุรี มีที่อ่านหนังสือในหมู่บ้าน 78 แห่ง อุทยานการศึกษา 15 แห่ง กิจกรรมโสตทัศนศึกษา 39 ครั้ง แต่ไม่มีห้องสมุดประจำตำบล

ตารางที่ 4-35 จำนวนสถานศึกษา ครู-อาจารย์ และนักศึกษา สำหรับการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน ปีการศึกษา 2536

	สถานศึกษา	ครู-อาจารย์	นักศึกษา	หมายเหตุ
1. การศึกษาหลักสูตรพิเศษ (อศ.)				
1.1 วิชาชีพระยะสั้น	1	12	9	
1.2 หลักสูตรหลากหลาย	1	69	93	
1.3 การฝึกอบรมเกษตรกรรม ระยะสั้น	1	56	731	
1.4 การฝึกอบรมเกษตรกรรม เคลื่อนที่	-	-	-	
2. การศึกษาวิชาชีพตามหลักสูตร ที่ได้รับอนุมัติจาก ศธ.	8	14	1,636	
3. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม	2	13	385	
รวม	13	164	2,854	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

4.5.2 การศาสนา

ในปีการศึกษา 2536 จังหวัดปทุมธานีมีสถาบันทางศาสนาทั้งหมด 198 แห่ง เป็นวัดพุทธศาสนา 170 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 85.86 มัสยิด 25 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 12.63 และ โบสถ์คริสต์ 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 1.51 ประชาชนในจังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 95.02 รองลงมาได้แก่ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 4.51 และนับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.47 และมีจำนวนพระภิกษุ 3,023 รูป สามเณร 773 รูปดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4-36 จำนวนสถาบันทางศาสนา ผู้นับถือศาสนา และพระภิกษุ สามเณร จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1. สถาบันทางศาสนา (รวม)	198	100.00	
1.1 วัดพุทธศาสนา	170	85.86	
1.2 มัสยิด	25	12.63	
1.3 โบสถ์คริสต์	3	1.51	
2. ผู้นับถือศาสนา (รวม)	476,756	100.00	
2.1 พุทธ	452,993	95.02	
2.2 อิสลาม	21,502	4.51	
2.3 คริสต์	2,261	0.47	
3. นักบวชในพุทธศาสนา (รวม)	3,796	100.00	
3.1 พระภิกษุ	3,023	79.64	
3.2 สามเณร	773	20.36	

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-37 อัตราส่วนประชากร ต่อ นักบวชในพุทธศาสนา จำแนกตามอำเภอ
จังหวัดปทุมธานีปีการศึกษา 2536

อำเภอ	ประชากร (1)	นักบวช (2)	(1) : (2)	หมายเหตุ
เมืองปทุมธานี	97,740	692	141:1	
สามโคก	39,929	461	87:1	
ลาดหลุมแก้ว	33,205	367	90:1	
ัญบุรี	95,601	474	202:1	
คลองหลวง	84,292	746	113:1	
ลำลูกกา	96,808	710	136:1	
หนองเสือ	42,118	346	122:1	
รวม	489,693	3,796	129:1	

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-38 อัตราส่วนพื้นที่ ต่อ จำนวนวัดในพุทธศาสนา จำแนกตามอำเภอ จังหวัดปทุมธานี
ปีการศึกษา 2536

อำเภอ	พื้นที่(ตร.กม)	จำนวนวัด	พื้นที่:วัด	หมายเหตุ
เมืองปทุมธานี	120.151	40	3:1	
สามโคก	94.967	39	2:1	
ลาดหลุมแก้ว	183.120	15	12:1	
ชัยบุรี	112.124	9	12:1	
คลองหลวง	299.152	19	16:1	
ลำลูกกา	297.710	29	10:1	
หนองเสือ	413.632	19	22:1	
รวม	1,520.856	170	9:1	

- ที่มา : 1. พื้นที่จากปกครองจังหวัดปทุมธานี ธันวาคม 2535
2. จำนวนวัด จาก รศ.ภ. ปีการศึกษา 2536

ตารางที่ 4-39 จำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ นักเรียน ครู ห้องเรียน
 จำแนกตาม อำเภอ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

อำเภอ	โรงเรียน	นักเรียน	ครู	ห้องเรียน	หมายเหตุ
เมืองปทุมธานี	-	-	-	-	
สามโคก	1	161	8	6	
ลาดหลุมแก้ว	-	-	-	-	
ชัยบุรี	-	-	-	-	
คลองหลวง	1	116	10	4	
ลำลูกกา	-	-	-	-	
หนองเสือ	-	-	-	-	
รวม	2	277	18	10	

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-40 อัตราส่วนนักเรียนต่อครู นักเรียนต่อห้อง และครูต่อห้อง ในโรงเรียน
พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จำแนกตามอำเภอ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

อำเภอ	นักเรียน	ครู	ห้องเรียน	นร./ครู	นร./ห้อง	ครู/ห้อง
เมืองปทุมธานี	-	-	-	-	-	-
สามโคก	161	8	6	20:1	27:1	1:1
ลาดหลุมแก้ว	-	-	-	-	-	-
ธัญบุรี	-	-	-	-	-	-
คลองหลวง	116	10	4	12:1	29:1	3:1
ลำลูกกา	-	-	-	-	-	-
หนองเสือ	-	-	-	-	-	-
รวม	277	18	10	15:1	28:1	2:1

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-41 สัดส่วนครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จำแนกตามวุฒิและอำเภอ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2536

อำเภอ	จำนวนครูทั้งหมด	สูงกว่า ป.ตรี		ปริญญาตรี		อนุปริญญา		ต่ำกว่าอนุปริญญา	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เมืองปทุมธานี	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สามโคก	8	-	-	4	50	-	-	4	50
ลาดหลุมแก้ว	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ชัยบุรี	-	-	-	-	-	-	-	-	-
คลองหลวง	10	-	-	3	30	3	30	4	40
ลำลูกกา	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หนองเสือ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	18	-	-	7	38.89	3	16.67	8	44.44

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-42 จำนวนห้องเรียน และนักเรียน นักศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
จำแนกตามแผนก ปีการศึกษา 2536

แผนก	สำนักเรียน	นักธรรม(พระ)	ธรรมศึกษา(นร.)	หมายเหตุ
1. แผนกธรรม (รวม)	50	1,564	315	
1.1 นักธรรมตรี	-	1,155	130	
1.2 นักธรรมโท	-	209	145	
1.3 นักธรรมเอก	-	200	40	
2. แผนกบาลี (รวม)	98	897	-	
2.1 ธรรมประโยค 1-2	-	386	-	
2.2 ธรรมประโยค 3	-	152	-	
2.3 ธรรมประโยค 4	-	225	-	
2.4 ธรรมประโยค 5	-	62	-	
2.5 ธรรมประโยค 6	-	46	-	
2.6 ธรรมประโยค 7	-	15	-	
2.7 ธรรมประโยค 8	-	8	-	
2.8 ธรรมประโยค 9	-	3	-	
รวม	148	2,461	315	

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4-43 จำนวนครูที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลี
จำแนกตามวุฒิ และแผนกที่สอน ปีการศึกษา 2536

แผนก	รวม	แผนกธรรม	แผนกบาลี	แผนกธรรม-บาลี
1. นักระรม	203	83	1	119
2. บาลี	113	4	24	85
3. อื่น ๆ	3	3	-	-
3.1 ปริญาเอก	-	-	-	-
3.2 ปริญาโท	2	-	2	-
3.3 ปริญาตรี	23	14	4	5
3.4 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	4	4	-	-
3.5 ต่ำกว่าอนุปริญญา	7	7	-	-
รวม	355	115	31	209

ที่มา : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

4.5.3 การสาธารณสุข

จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของประชากรในปี 2535 คิดเป็นร้อยละ 1.12 อัตราการเกิดของประชากรเท่ากับ 15.19 ต่อ 1,000 และอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 4.74 ต่อ 1,000 มีสถานบริการสาธารณสุขของภาครัฐและเอกชนรวมทั้งสิ้น 281 แห่ง อัตราส่วนของแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 5,228

ตารางที่ 4-44 จำนวนสถานบริการสาธารณสุข จังหวัดปทุมธานี ปี 2535

ที่	สถานบริการ	จำนวน(แห่ง)	จำนวน(เตียง)
1	สถานบริการของรัฐ		
	1.1 โรงพยาบาลทั่วไป	1	209
	1.2 โรงพยาบาลชุมชน	5	50
	1.3 โรงพยาบาลสาขา	2	-
	1.4 โรงพยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์	1	560
	1.5 โรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	1	101
	1.6 สถานีอนามัย	69	-
2	สถานบริการของเอกชน		
	2.1 โรงพยาบาล		
	(1) วิทยารังสี	1	10
	(2) แพทย์รังสี	1	30
	(3) อินเตอร์	1	100
	(4) นวนคร	1	150
	(5) รังสี	1	10
	(6) ปทุมเวช	1	100
	(7) เซ็นเมรี่ เมดิคอลเซ็นเตอร์	1	50

ตารางที่ 4-44 (ต่อ)

ที่	สถานบริการ	จำนวน(แห่ง)	จำนวน(เตียง)
	2.2 คลินิกแพทย์	66	-
	2.3 คลินิกทันตกรรม	13	-
	2.4 สถานผดุงครรภ์	8	-
	2.5 วิทยาลัยแพทยปัจจุบัน	87	-
	2.6 วิทยาลัยแพทยโบราณ	21	-
	รวม	281	1,370

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี ธันวาคม 2535

ที่	ประเภทบุคลากร	จำนวน (คน)			อัตราส่วนต่อประชากร
		หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานเอกชน	รวม	
1	แพทย์	69	24	93	1: 5,228
2	ทันตแพทย์	22	1	23	1:21,141
3	เภสัชกร	17	5	22	1:22,102
4	พยาบาลวิชาชีพ	279	58	337	1: 1,442
5	พยาบาลเทคนิค	165	-	165	1: 2,946
	รวม	552	88	640	-

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี ธันวาคม 2535

หมายเหตุ จำนวนบุคลากรรวมกับบุคลากรของโรงพยาบาลในสังกัดกรมการแพทย์และทบวงมหาวิทยาลัย

ในด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน มีอัตราการตายของประชากรเท่ากับ 4.47 ต่อ 1,000 ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากโรครุา หัวใจล้มเหลว และอุบัติเหตุ คิดเป็นร้อยละ 76.79, 36.94 และ 34.66 ตามลำดับ อัตราการป่วยของผู้ป่วยนอก พบว่าโรครระบบทางเดินหายใจเป็นสาเหตุการป่วยที่สำคัญอันดับแรก ส่วนอัตราการป่วยด้วยโรคที่ต้องเฝ้าระวัง พบว่าโรคอุจจาระร่วงมีอัตราการป่วยสูงถึง 1,475.01 ต่อ 100,000 ประชากร

100°30' อ

100°45'

14°15' น

14°15'

14°00'

14°00'

100°30'

100°45'

การศึกษาแนวทางพัฒนา

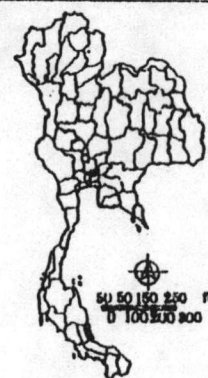
จังหวัด ปทุมธานี

แสดง : ประเภทโรงพยาบาล สังกัด
กระทรวงสาธารณสุขในจังหวัด
ปทุมธานี

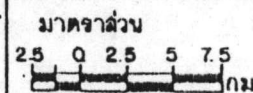
สัญลักษณ์

- โรงพยาบาลทั่วไป (200 เตียง)
- โรงพยาบาลชุมชน (10 เตียง)
- โรงพยาบาลสาขา

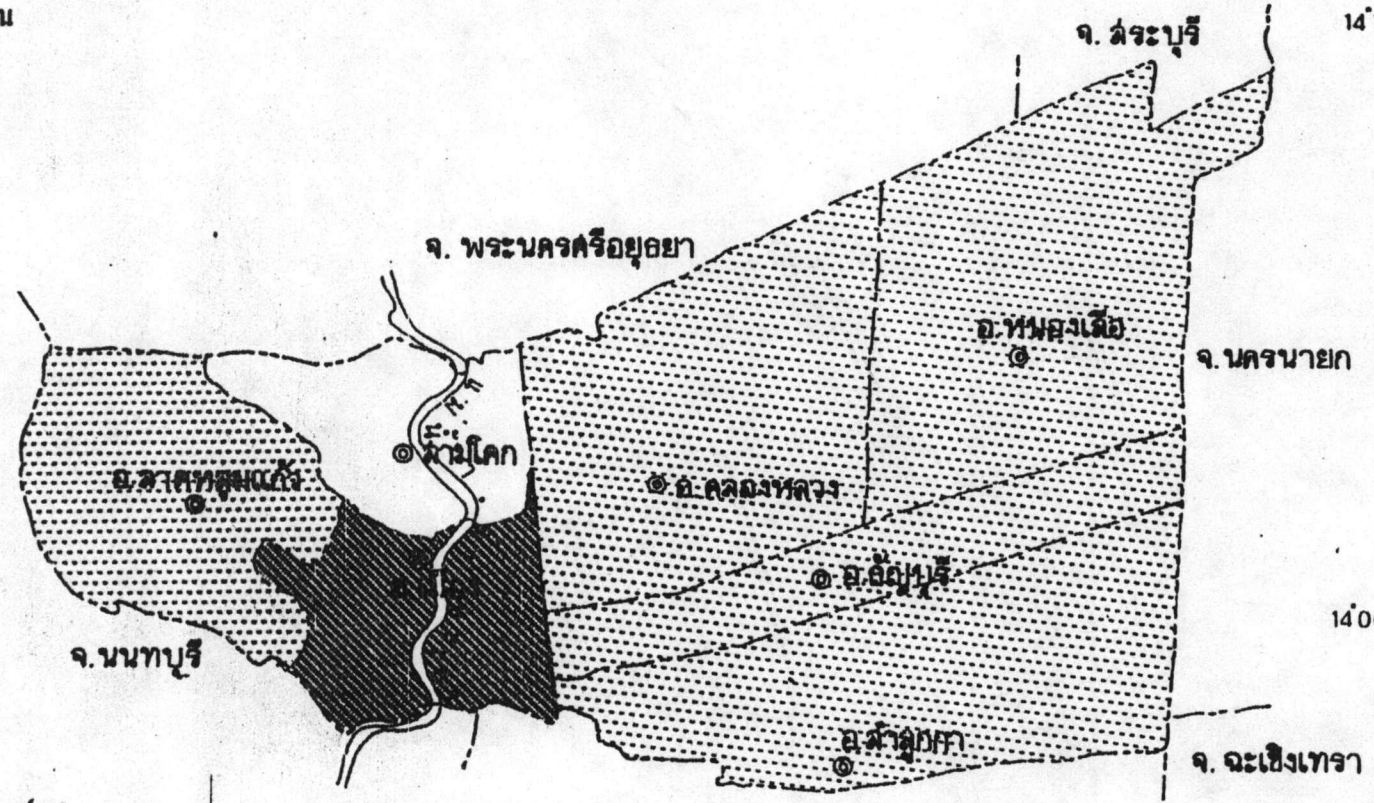
ที่มา : สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดปทุมธานี

แผนที่ 4 - 12

- สัญลักษณ์
- ที่ตั้งจังหวัด
 - ที่ตั้งอำเภอ
 - แนวเขตจังหวัด
 - แนวเขตอำเภอ
 - แม่น้ำ
 - ทางหลวงแผ่นดิน

การให้บริการสาธารณสุข สามารถดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ได้ดังนี้ คือการวางแผนครอบครัว มีอัตราการคุมกำเนิด ครอบคลุมคู่สมรสในวัยเจริญพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 73.43 การอนามัยแม่และเด็ก ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค พบว่าทารกแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่า 2,500 กรัม คิดเป็นร้อยละ 5.77 สำหรับเด็กอายุ 0-5 ปี สามารถดำเนินการซึ่งน้ำหนักได้ครอบคลุม 96.78 ซึ่งพบว่ามีเด็กขาดสารอาหารระดับ 1 คิดเป็นร้อยละ 3.18 ขาดสารอาหารระดับ 2 ร้อยละ 0.03 ขาดสารอาหารระดับ 3 ไม่พบ ทางด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อมพบว่า อัตราการมีส่วนร่วมใช้ของประชาชนคิดเป็นร้อยละ 99.49 และพบว่าร้อยละ 95.76 ของหลังคาเรือนมีน้ำสะอาดบริโภคเพียงพอ

4.5.4 วัฒนธรรมประเพณี

ปทุมธานีมีนามเดิมว่า "สามโคก" ซึ่งเป็นเมืองเก่าเมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้นมีโบราณวัตถุ โบราณสถาน และวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ มากมายพอสรุปได้ดังนี้ (จากหนังสือ "ของดีเมืองปทุม" : 2536)

- ก. ภาชนะเครื่องปั้นดินเผา พบมากที่บ้านโคกสามมัน ต.บางกระบือ
- อ. สามโคก ได้แก่ ไทเท้าช้างขนาดและรูปทรงต่างๆ ไหล่หู ครกดินเผา หม้อข้าวแช่ กระปุกดินเผา หม้อน้ำ เตาวง ตุ่ม ฯลฯ
- ข. จิตรกรรมฝาผนัง ที่วัดเจนนางค์ ต.บางแขวง อ.เมืองปทุมธานี
- ค. ศิลปวัตถุ ปรากฏตามวัดต่างๆ เป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระพุทธรูป วิหาร เจดีย์ โบสถ์ มณฑป หอระฆัง หอกลอง ธรรมมาสน์ ตูพระธรรม ฯลฯ
1. การแห่ทางหงษ์
 2. รำพาข้าวสาร
 3. การทำขวัญข้าว
 4. การแข่งเรือพาย
 5. เปิงสั้งกราน
 6. แข่งลูกหนู
 7. มอญรำ
 8. การทำบุญกลางบ้าน
 9. การเล่นเข้าผี
 10. เล่นเพลงโนเนนในเทศกาลสงกรานต์

11. ตักบาตรพระร้อย
12. ประเพณีมอญคั่ง
13. ประเพณีส่งข้าวแช่
14. ลอยกระทง
15. สงกรานต์
16. มอญร้องไห้
17. ทำบุญไฟกระเจด
18. ตักดาเสียกระบาน
19. ประเพณีถวายธงตะขาบของชาวยวามัญ ฯลฯ